

ESKİŞEHİR'DE AVRUPA BİRLİĞİ ALGISI TÜRKİYE GENELİNDEN FARKLI MI?*

Özgür TONUS**

Özet

On yılı aşkın süredir üyelik müzakerelerini gerçekleştiren Türkiye'de kamuoyunun Avrupa Birliği algısını takip etmek önemlidir. Buna rağmen Türkiye'de düzenli olarak gerçekleştirilen Avrupa Birliği'ne yönelik kamuoyu araştırması bulunmamaktadır. Yerel düzeyde veya toplumun çeşitli kesimlerini esas alan çalışmalar ise yok denecek kadar azdır. Bu çalışmada sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyesinin Türkiye'nin diğer illerine göre yüksek olduğu Eskişehir'de kamuoyunun Avrupa Birliği ve Türkiye ile ilişkilerine yönelik bilgi, algı ve tutumlarında Türkiye geneline göre olumlu yönde farklılık olacağı varsayımından hareket edilmiştir. Haziran 2004- Eylül 2004 döneminde Eskişehir'de ikamet eden 20 yaş üzeri 1.106 katılımcıdan yüz yüze görüşme tekniği ile toplanan verilerden elde edilen bulgular Eskişehir kamuoyunda AB'ye bakışın Türkiye genelinden olumlu yönde farklılığını desteklemektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri, kamuoyu, yerel Avrupa Birliği algısı, Eskişehir.

Are Perceptions of the EU in Eskişehir Different from Nationwide Public Opinion?

Abstract

For more than ten years of accession negotiations to the European Union, it is important to monitor the public's perception of the EU in Turkey. However, there is no existing study for monitoring the evolution of public opinion about the EU in Turkey. Furthermore, there is negligible research available aimed at the local and/or specific segments of Turkish public opinion. Eskişehir stands out in terms of socio-economic development compared to other cities in Turkey. In this study, it is

* Bu çalışmada kullanılan veriler Anadolu Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonunca kabul edilen 1402E030 nolu proje raporundan alınmıştır.

** Prof. Dr., Anadolu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü.

*** Makalenin Gönderilme Tarihi: 10 Kasım 2015, Kabul Edilme Tarihi: 23 Aralık 2015

assumed that this feature of the city plays an important role in shaping perceptions of public opinion about the EU positively. Data were collected by a survey from 1.106 participants over the age of 20 residing in Eskişehir through face to face interviews from June 2004 through September 2004. The findings support that Eskişehir differs positively from nationwide public opinion in terms of the EU perception.

Keywords: Turkey- EU relations, public opinion, local perceptions of the EU, Eskişehir.

Giriş

Kamuoyu araştırmaları toplumsal davranış, beklenti ve yönelimlerin ortalama görüntüsünü belirleme amacını güden; kamunun bütününe veya belirli kesimlerini oluşturan bireylerin sosyal, ekonomik, kültürel veya siyasal düşünceleriyle ilgili bilgilerin derlenmesini sağlamaktadır.¹ Demokratik yönetimlerde izlenecek politikalara karar vericiler, kamuoyunun genel eğilimlerini kamuoyu araştırmalarından öğrenebileceği gibi, izledikleri politikalarla kamuoyunun görüşlerini şekillendirebilmektedir.

Ülkeler arasında, kamuoyu araştırmaları sonuçlarının karşılaştırılması çok önemli sonuçların ortaya çıkarılmasına yardımcı olmaktadır. Türkiye açısından bakıldığında üyelik müzakerelerinin başladığı 3 Ekim 2005 tarihinden günümüze 10 yıllık bir süreç geçmiştir. Bir aday ülke için müzakere süreci, AB'nin tüm mevzuatının kendi hukuk düzenine aktarılmasını ve uygulanmasını amaçladığından aday ülkenin toplumsal yaşantısında, idari yapısında ve hukuk düzeninde köklü değişimleri gerektirmektedir. Aday ülkenin bu ölçüde kapsamlı bir değişimi gerçekleştirebilmesi için güçlü kamuoyu desteğini sağlaması gerekmektedir. Türkiye açısından bakıldığında müzakere sürecinde kamuoyu desteğindeki azalmanın yanında kamuoyunun Avrupa Birliği'ne bakışını ulusal düzeyde düzenli olarak ölçen bir araştırma dahi bulunmamaktadır. En sık başvuru kaynağı, Avrupa Komisyonu tarafından düzenli gerçekleştirilen AB üyesi ve AB aday ülkeleri kapsayan Standart Eurobarometer araştırmalarıdır. Bu nedenle ülkemiz için ulusal düzeyde bir ölçek geliştirilip, düzenli olarak kamuoyu görüşlerinin derlenmesi ihtiyacı ortada durmaktadır.

Gerçekleştirilen bu araştırmada Eskişehir AB algısı açısından Türkiye geneline ilişkin elde edilen sonuçlardan farklılık sergiliyor mu? sorusuna cevap aranmaya çalışılmıştır. Eskişehir kamuoyunun AB algısına yönelik veriler Anadolu Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi olarak sonuçlandırıldı.

¹ Necdet Atabek, **Türk Basımında Kamuoyu Araştırmaları**, İletişim, 2003, s. 1-28.

lan “Eskişehir Kamuoyunda Avrupa Birliği Algısı” çalışmasından elde edilmiştir.²Çalışmada öncelikle Eskişehir’in sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi açısından Türkiye’de öne çıkan bir il olduğu vurgulanmaktadır. Ardından alanyazında Türkiye’nin üyelik müzakerelerine başlayabileceği kararının alındığı 2004 yılından itibaren gerçekleştirilen kamuoyu araştırmalarından elde edilen bulgular ve bu verilere dayanan akademik araştırmalar özetlenmektedir. Eskişehir kamuoyuna yönelik gerçekleştirilen araştırmadan elde edilen bulgular değerlendirilerek, Eskişehir kamuoyunun AB sürecine yönelik düşünceleri ile reel politik arasındaki farklılıkları ortaya koyabilmek, Eskişehir’deki algı ve tutum ile Türkiye genelini karşılaştırabilmek ve Eskişehir’in sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyinin AB algısını açısından Türkiye genelinden nasıl bir farklılık yarattığını sergileyebilmek temel amaç olmuştur.

Eskişehir’in Sosyo-Ekonomik Özellikleri

Sosyo-ekonomik göstergeler bir bölgenin veya yerleşim yerinin demografisi, eğitim, sağlık, istihdam, sanayi, tarım, altyapı olanakları gibi ekonomik verileri ile toplumsal yapı arasındaki ilişkiyi kurmamızı sağlar.

Eskişehir’in 2014 yılı sonu itibariyle nüfusu 812.320 kişi ile Türkiye nüfusunun %1,05’ini oluşturmaktadır. İller açısından bu nüfus büyüklüğü ile 25. sırada yer almaktadır. Eskişehir nüfusuna yaş grupları açısından bakıldığında çalışma çağındaki nüfusun toplam nüfustaki payı %71,7 ile Türkiye genelinden (%67,8) yüksektir. 18 yaş altındaki nüfusun payı %25,2 iken 65 yaş üzeri nüfusun payı %10,3 ile Türkiye ortalamasının (%8) üzerindedir. Eskişehir’de 2014 yılı sonu itibariyle sadece 20-24 yaş grubunun payı Türkiye ortalamasının oldukça üzerindedir. Bu gelişmede yükseköğrenim yaş grubunda olan bu kesimin geçici olarak adres kaydını Eskişehir’e almasının etkili olduğu düşünülmektedir.

Eğitim ile ilgili Eskişehir’e ait temel göstergelere baktığımızda; 2013-2014 döneminde ilkokulda öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 15 ile Türkiye ortalamasının (19) altındadır. Ortaöğretimde net okullaşma oranı ise 90,5 ile Türkiye’de 12. sırada yer almaktadır. Türkiye’de 15 yaş üstü nüfusta okuma yazma bilmeyenlerin oranı %4,7, bilenlerin oranı ise %95,3’tür. Eskişehir için bu oranlar sırasıyla %2,7 ve %97,3’tür. Eskişehir lise ve üzeri eğitim seviyelerinde Türkiye ortalamasının üzerinde nüfusa sahiptir. Eskişehir

² Özgür Tonus, **Eskişehir Kamuoyunda Avrupa Birliği Algısı**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 2015.

hir’de yüksekokul-fakülte veya daha üzeri eğitime sahip olanların 15 yaş üstü nüfusa oranı ise %15,5’tir.³

2013 yılında bin kişi başına 121 otomobil düşen Eskişehir, bu göstergeyle Türkiye’de 5. sıradadır. 2012 yılı sonunda sağlık göstergeleri açısından bakıldığında Eskişehir yüz bin kişi başına hastane y atak sayısı açısından Türkiye’de 7., toplam doktor sayısı açısından 21. ve hemşire sayısı açısından ise 16. sırada yer almaktadır.

Eskişehir’de istihdamın sektörel dağılımına bakıldığında tarım sektöründe istihdamın düşük olduğu buna 2013 yılı sonunda karşılık toplam istihdamın 32,4’ünün sanayi sektöründe gerçekleştiği görülmektedir. İşgücüne katılma oranının Eskişehir’de düşük olması, işsizlik oranının da %8,5 ile Türkiye ortalamasının altında seyretmesine yol açmaktadır. Eskişehir’in sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyini etkileyen bir başka önemli gösterge de çalışanların %78,6’sının ücretli-maaşlı kesim olmasıdır. Sosyal güvenlik sisteminden yararlanma oranının yüksek olduğu bu kesim yoksulluktan da sakınabilmektedir.

Eskişehir, 2011 yılına ait göstergeler kullanılarak Kalkınma Bakanlığı tarafından yapılan İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralamasında İstanbul, Ankara, İzmir, Kocaeli, Antalya ve Bursa’nın ardından 7. sırada yer almıştır.⁴ Antalya ve Eskişehir’in birinci kademe iller arasında yer almasının önde gelen nedenlerinden biri de eğitim alanında gelişmişlik düzeyinin yüksek olmasıdır. 2010 yılı verilerine göre, hem okuryazar nüfus oranı hem de okuryazar kadın nüfusunun toplam kadın nüfusuna oranı bakımından Antalya ve Eskişehir ilk iki sırada yer almaktadır. Yüksekokul veya fakülte mezunu nüfusun 22 ve üzeri yaş nüfusa oranı değişkeni itibarıyla da Eskişehir, Ankara ve İzmir’in ardından üçüncü sırada bulunmaktadır. Eskişehir’in büyük kentler için kavşak noktasında olması ve ulaşım imkânlarının iyi olması da gelişmişliğe olumlu katkı sağlamaktadır. Nitekim demiryolu hattının yüzölçümüne oranı göstergesi itibarıyla Eskişehir Türkiye’nin ilk beş ili içerisinde yer almaktadır.⁵

CNBC-E Business Dergisi tarafından, yaşam kalitesini ölçmeye yönelik parametrelerle yapılan sıralamada Eskişehir 2009 yılında 2., 2010 yılında ise 3. sırada yer almıştır. 2010 ve 2012 yıllarına ait verilerle İş Bankası adına yapılan bir araştırmada ise Eskişehir 11. gelişmiş il olarak yer almıştır.⁶

³TÜİK, **Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları**, Ankara: TÜİK, 2013, s.87.

⁴Kalkınma Bakanlığı, **İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması**, Ankara: Kalkınma Bakanlığı, 2013, s.53.

⁵Kalkınma Bakanlığı, 2013, s.54.

⁶ Erhan Gül ve Bora Çevik, **2010 ve 2012 Verileriyle Türkiye’de İllerin Gelişmişlik Düzeyi Araştırması**, Türkiye İş Bankası, İktisadi Araştırmalar, 2014, s.6.

Özetle sunmaya çalıştığımız bu göstergeler Eskişehir'in sosyo ekonomik gelişmişlik seviyesi açısından Türkiye'de öne çıkan iller arasında yer aldığını desteklemektedir. Buradan hareketle yapılan araştırmada Eskişehir'in bu özelliklerinin AB algısını Türkiye geneli ile karşılaştırıldığında olumlu yönde etkileyebileceği varsayılmıştır. Bu amaçla öncelikle Standart Eurobarometer araştırmalarından Türkiye geneline ilişkin bulgular özetlenmiş ardından Eskişehir'e yönelik bulgular ile karşılaştırılmıştır.

Alanyazın

Türkiye AB ilişkileri üzerine literatür oldukça geniş olmasına rağmen, kamuoyunun görüşleri ve bunlar üzerine yapılan akademik çalışmaların ülkemizde 90'lı yıllarda başladığı görülmektedir. Çeşitli sivil toplum kuruluşları ve akademisyenler tarafından gerçekleştirilen kamuoyu araştırmaları doğrudan AB üzerine olmasa da sınırlı örneklem üzerinden bilgi üretilmesine katkı sağlamıştır. Türkiye kamuoyunun AB hakkındaki düşüncelerini düzenli olarak takip edebileceğimiz verilere 2000'li yıllarla birlikte ancak Avrupa Komisyonu tarafından yaptırılan araştırmalarla ulaşılabilmektedir. Bu nedenle, bu çalışma kapsamında alanyazın 2004 yılından itibaren gerçekleştirilen kamuoyu araştırmaları ve buradan elde edilen sonuçları analiz eden akademik çalışmalarla sınırlandırılmıştır.⁷ Böyle bir sınırlandırma 2004 yılında Türkiye-AB ilişkilerinde yaşanan müzakere sürecinin başlaması dönüm noktasıyla da örtüşmektedir.

Düzenli Kamuoyu Araştırmaları

Eurobarometer Kamuoyu Araştırmaları

Avrupa Komisyonu bünyesinde bulunan Kamuoyu Analiz Birimi tarafından 1973 yılından itibaren üye ülkelerde çeşitli konularda kamuoyu araştırmaları gerçekleştirilmektedir. Bu araştırmalar içerisinde "Standart Eurobarometer" araştırmaları Türkiye kamuoyunun AB kurumlarına, işleyişine ve AB'nin izlediği politikalara bakışını, bu konulardaki bilgi düzeyini, AB'nin ve müzakere sürecinde bulunan Türkiye'nin geleceği hakkındaki görüşlerini üye 28 ülke ve üye adayı diğer ülkeler ile karşılaştırmalı olarak vermektedir. Altını çizmek gerekir ki Eurobarometer araştırması Türkiye kamuoyuna yönelik özel bir araştırma değildir.

⁷ 2004 yılı öncesindeki literatür için bkz. Özgehan Şenyuva, Turkish public opinion and European Union membership: The state of the art in public opinion studies in Turkey, **Perceptions: Journal of International Affairs**, 11 (1), 2006, s.19-32.

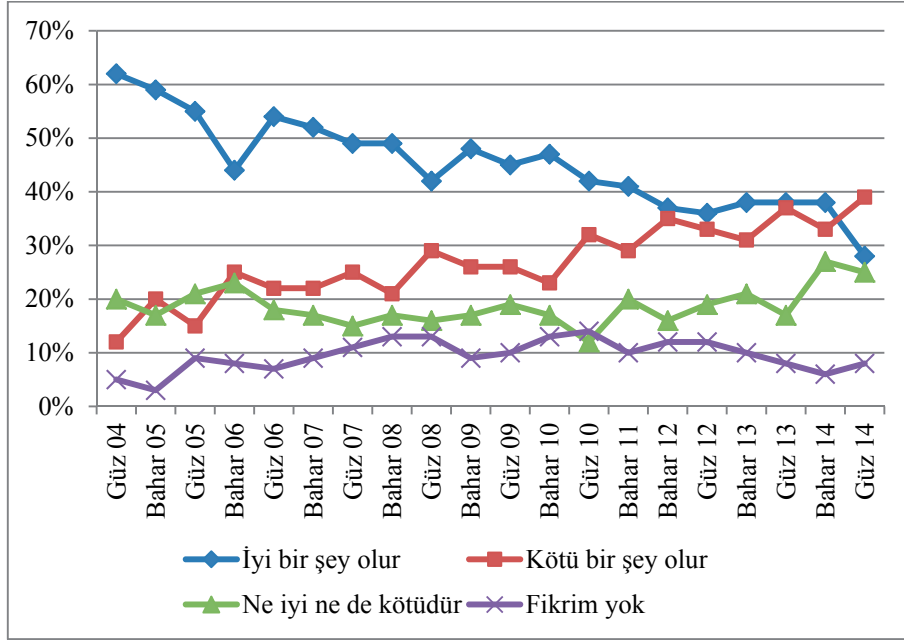
2001 yılından itibaren AB'nin genişleme perspektifiyle bağlantılı olarak 13 Aday Ülkeye yönelik yapılan araştırmalarda Türkiye de yer almıştır. Aday ülke kamuoyu araştırmaları bu ülkelerin çoğunun 2004 yılında AB üyesi olmasıyla birlikte sonlandırılmış, diğer aday ülkeler standart araştırmanın içine dâhil edilmiştir. Standart Eurobarometer sonuçları yılda 2 kez güz ve bahar döneminde yayınlanmaktadır.

2004 yılını referans dönemi alınarak, 9-26 Ekim 2004 tarihlerinde Türkiye'de toplam 1.027 kişiyle yüz yüze görüşme gerçekleştirilmiştir. Türkiye'de o tarihteki AB algısını özetlenirse, Türkiye kamuoyunun büyük çoğunluğu (%96) Türk olmaktan gurur duyduklarını belirtmiş, %48'i ise Avrupalı olmaktan gurur duyduğunu, %7'si ise kendilerini Avrupalı hissetmediklerini belirtmiştir. Avrupa'ya bağlılık oranı ise %27 ile araştırma kapsamındaki ülkeler içinde en düşük oran olmuştur. AB'nin sembolünü %39'u daha önce görmediklerini, %83'ü ise AB konusunda kendisini bilgisiz olarak değerlendirmiştir. AB hakkında bilgi kaynağı olarak Türkiye'de ağırlıklı televizyon ve günlük gazetelerin kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır.⁸

Eurobarometer araştırmalarından Türkiye'de AB'ye yönelik desteğin müzakerelere başladıktan sonra anlamlı bir biçimde azaldığı gözlenmektedir. Bu araştırmada sorulan “*Genel olarak, Türkiye'nin AB üyeliği hakkında düşünceniz?*” sorusuna verilen “*iyi bir şey olur*” yanıtını AB'ye yönelik desteğin bir ölçüsü olarak alındığında, müzakerelere başlanması kararının ardından 2004 güz döneminde %62 düzeyinde olan destek 2014 yılı güz dönemi sonuçlarında %28 düzeyine kadar gerilemiştir. Diğer taraftan “*Türkiye'nin AB üyeliği kötü bir şey olur*” diyenlerin oranı 2004 güz döneminde %12 düzeyinde iken 2014 yılı güz döneminde %39 ile en yüksek düzeyine ulaşmıştır.⁹

⁸ European Commission, **Eurobarometer 62**, Autumn 2004, s.6.

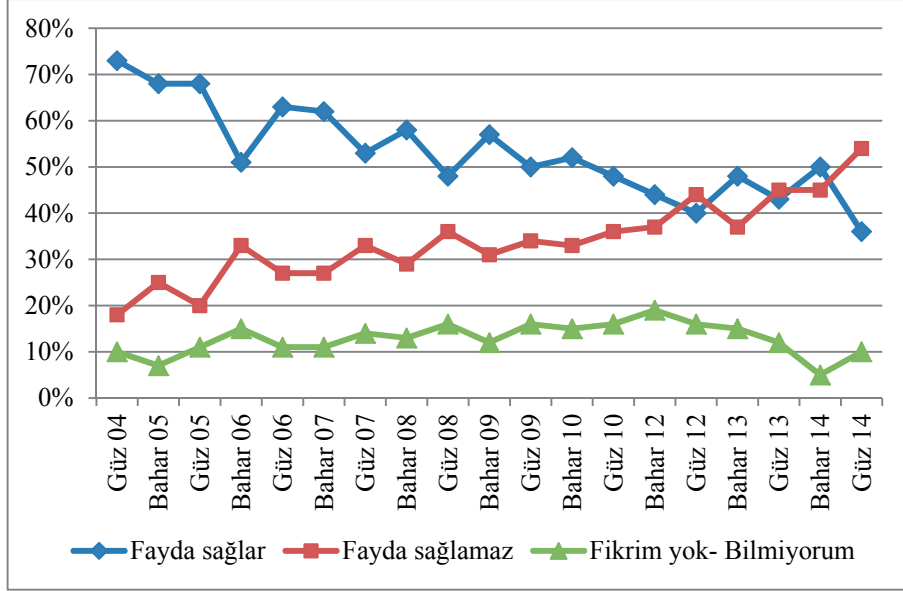
⁹European Commission, “Standard Eurobarometer”, 19 Eylül 2014, http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb_arch_en.htm (25 Temmuz 2014).

Şekil 1 Türkiye'nin AB üyeliğine yönelik Eurobarometer sonuçları
Kaynak: (European Commission, 2004-2014)

Müzakere sürecinin başlamasının ardından Aralık 2006'da müzakere sürecinin askıya alınması, Fransa'nın Türkiye'nin üyeliğine yönelik yürüttüğü olumsuz söylem Türkiye kamuoyunu da etkilemiş ve 2006 yılı sonunda destek %44 düzeyine kadar gerilemiştir. Aynı dönemde “üyelik kötü bir şeydir” diyenlerin oranı %20'nin üzerine çıkmış, “ne iyi ne de kötü olur” diyenlerin oranı da artmaya başlamış, bir başka ifadeyle “tarafsızların” payı yükselmeye başlamıştır.

2004-2014 dönemi genel olarak değerlendirildiğinde, Türkiye'de AB üyeliğine karşıtlığın yükseldiği, desteğin ise azaldığı görülmektedir. Nitekim Eurobarometer'de düzenli olarak sorulan “Her şeyi göz önünde bulundurduğunuzda, Türkiye AB'ye üye olmakla fayda sağlar mı yoksa sağlamaz mı?” sorusuna verilen yanıtlarda 2004 sonbaharında %73 oranında faydalı olacağını düşünenlerin, 2014 yılında %36 düzeyine kadar gerilediği görülmektedir. Diğer taraftan Türkiye'nin AB üyeliğinden fayda sağlayamayacağını düşünenlerin oranı da 2004 yılında %18 düzeyinden hızla artarak 2014 yılında %54 düzeyine kadar yükselmiştir.

Şekil 2 Türkiye'nin AB üyeliğine yönelik fayda değerlendirmesi Eurobarometer sonuçları

Kaynak: (European Commission, 2004-2014)

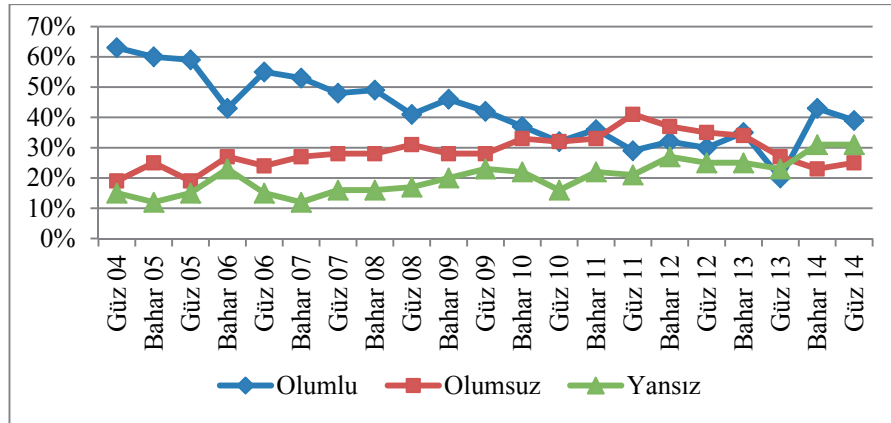
Türkiye kamuoyunun kişisel olarak AB'nin ne anlama geldiğine yönelik algılarında Tablo 1'de sunulduğu üzere ekonomik beklentiler öne çıkmaktadır. AB üyeliğinden kişisel beklentilerden ekonomik olanları ayırştırsak, Türkiye kamuoyunun daha çok AB'nin ekonomik refah, Avrupa'da eğitim, seyahat ve çalışma hakkı, işsizlik ve sosyal koruma anlamına geldiğini düşünmektedir. Nitekim 2005-2013 döneminde aynı araştırma içinde Türkiye ekonomisinin AB ülkeleri ortalamasına göre daha iyi olduğunu düşünenlerin oranı %13'ten %38'e yükselmiştir. Ekonomik temelli bu fayda beklentisinin zaman içinde gerilediği görülmektedir.

Tablo 1 Eurobarometer araştırmalarında Türkiye kamuoyunda AB'nin anlamı sonuçları

Dönem	Ekonomik refah	AB ülkelerinde seyahat, eğitim ve çalışma hakkı	Dünyada söz sahibi olma	Barış	Sosyal koruma	Kültürel çeşitlilik	İşsizlik	Kültürel kimliğin kaybolması	Demokrasi
Güz 04	48	30	17	29	34	20	22	17	24
Bahar 05	43	27	17	23	27	18	18	23	20
Güz 05	41	25	14	25	32	16	17	19	19
Bahar 06	35	15	11	24	21	9	20	16	18
Bahar 07	31	28	13	27	22	17	17	17	14
Bahar 08	37	22	9	16	16	10	11	13	22
Güz 08	32	23	10	14	17	11	10	19	13
Bahar 09	33	24	13	15	20	14	13	15	17
Güz 09	33	28	10	18	20	13	13	13	20
Bahar 10	37	22	12	20	17	12	13	17	22
Güz 10	35	19	26	16	17	18	14	21	21
Bahar 11	31	25	21	11	18	21	12	17	20
Güz 11	13	16	13	6	14	10	9	20	13
Bahar 12	23	31	23	16	15	13	9	14	19
Güz 12	26	23	17	17	17	12	12	21	18
Bahar 13	31	24	24	27	20	21	16	17	27
Güz 13	36	36	23	24	25	18	16	19	31
Bahar 14	17	11	13	10	15	11	11	14	12
Güz 14	18	16	10	9	15	17	20	15	12

Kaynak: (European Commission, 2004-2014)

Eurobarometer araştırmalarında “Genel olarak AB'nin size göre ima-
ji...?” sorusuna verilen “olumlu ve olumsuz” yanıtları bir araya getirildiğin-
de, Türkiye kamuoyunda müzakere sürecinin başlamasının ardından AB'nin
imajının hızla olumsuzla döndüğü söylenebilir. Dikkat çeken bir gelişme ise
2014 Baharında gerçekleştirilen son araştırmada AB'nin olumlu imajının
artış eğilimine geçmiş olmasıdır.

Şekil 3 Türkiye kamuoyunda AB imajı

Kaynak: (European Commission, 2004-2014)

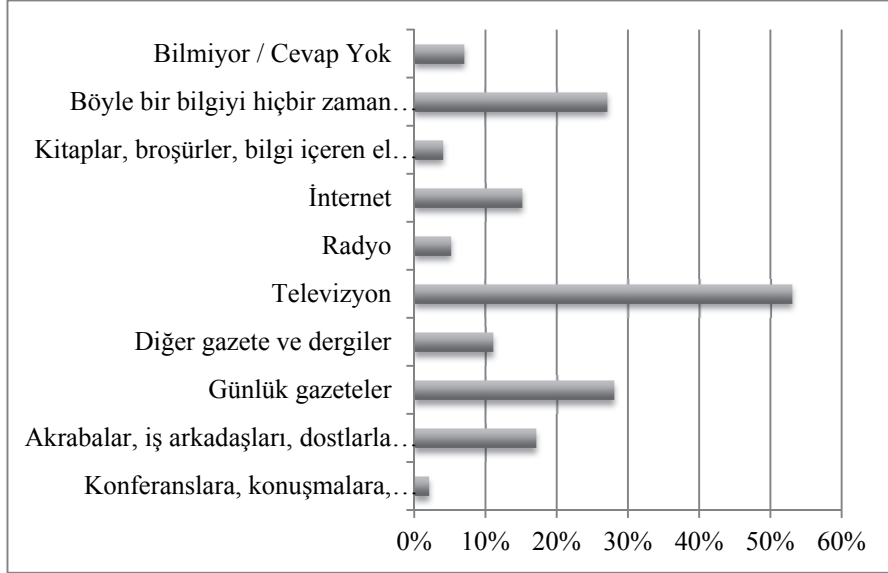
Genel olarak Eurobarometer'in tüm araştırma dönemlerinde, AB kurumlarına olan güven eğilimi Türkiye'de %50'nin üzerine çıkmamıştır. Tablo 2'de bu kurumlardan sadece Avrupa Komisyonu ve Avrupa Parlamentosuna yönelik güven eğilimleri sunulmuştur. Bu soruya verilen "bilmiyorum" yanıtının yüksekliği de, Türkiye kamuoyunun AB konusundaki bilgi düzeyinin düşüklüğü ile birlikte değerlendirilmelidir. Her ne kadar AB üyesi ülkelerde bile AB bilgi düzeyi açısından kendini bilgili görenler çoğunlukta olmasa bile, Eurobarometer sonuçları bize Türkiye kamuoyunun AB konusunda kendini "bilgisiz" ve "güvensiz" hissettiğini göstermektedir.

Tablo 2 Eurobarometer araştırmalarında Türkiye kamuoyunun AB kurumlarına güveni (%)

Dönem	Avrupa Komisyonu			Avrupa Parlamentosu		
	Güvenirim	Güvenmem	Bilmiyorum	Güvenirim	Güvenmem	Bilmiyorum
Güz 04	39	34	27	41	34	25
Bahar 05	39	35	27	43	33	24
Güz 05	33	32	35	36	31	33
Bahar 06	29	36	35	34	35	31
Güz 06	32	39	29	34	39	26
Bahar 07	22	37	41	24	38	38
Güz 07	17	45	38	20	45	35
Bahar 08	23	40	37	25	41	34
Güz 08	19	43	38	20	42	38
Bahar 09	20	44	36	27	42	31
Güz 09	18	39	43	19	40	41
Bahar 10	21	47	32	24	48	28
Güz 10	11	53	36	14	52	34
Bahar 11	16	51	33	17	52	31
Güz 11	16	50	34	14	52	34
Bahar 12	20	53	27	22	52	26
Güz 12	20	44	36	21	45	34
Bahar 13	22	46	32	25	46	29
Güz 13	28	46	26	30	47	23
Bahar 14	16	45	39	21	45	34
Güz 14	14	57	29	21	51	28

Kaynak: (European Commission, 2004-2014)

AB'de Kamuoyu sonbahar 2011 raporunda yer alan "AB, onun politikaları ya da kurumları hakkında bilgi ararken, okuyacağım kaynaklardan hangilerini kullanıyorsunuz?" sorusuna Türkiye'de %53 oranında televizyon yanıtı verilmiştir. AB hakkında bilgi oluşum sürecinde diğer etkili kanallar arasında ise günlük gazeteler öne çıkmaktadır.

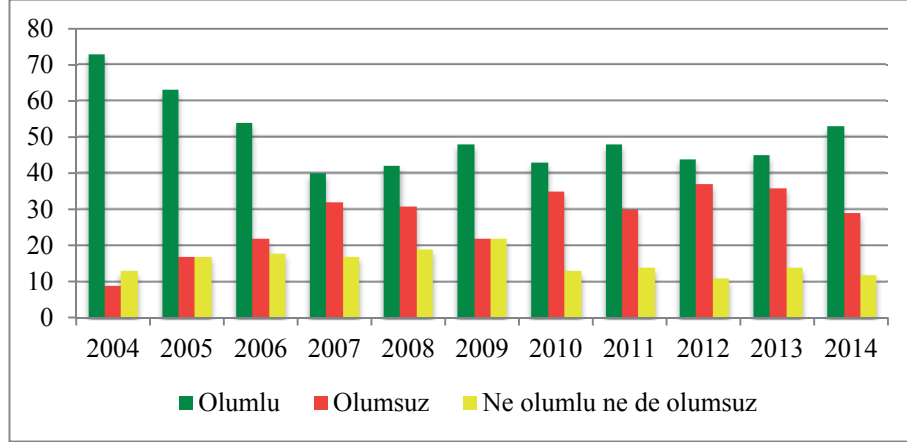
Şekil 4 Türkiye kamuoyunda başvurulan AB bilgi kaynakları (2011)

Kaynak: (European Commission, 2011)

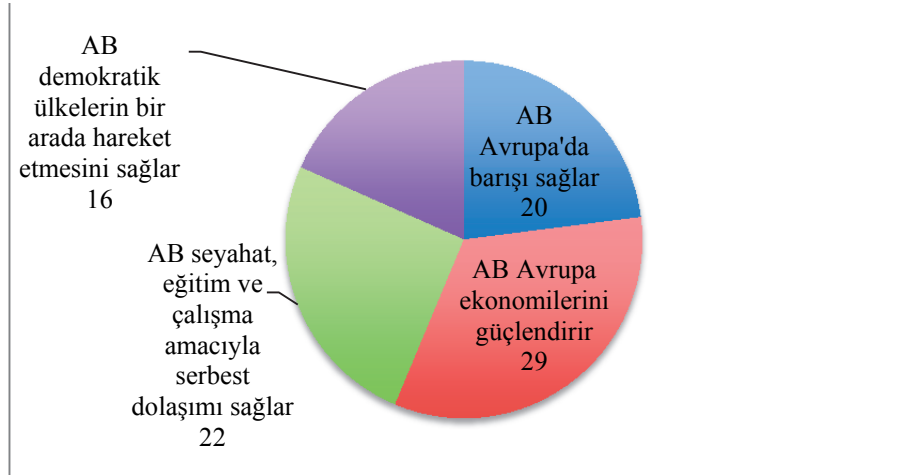
Transatlantik Eğilimler Kamuoyu Araştırmaları

German Marshall Fund of United States (GMF) tarafından her yıl gerçekleştirilen “Transatlantik Eğilimler” araştırması, ABD ve Rusya’nın yanında Avrupa’dan Fransa, Almanya, Yunanistan, İtalya, Hollanda, Polonya, İngiltere, Portekiz, İspanya, İsveç ve Türkiye’yi kapsamaktadır. Araştırmalarda her ülkeden 18 yaş üzeri yaklaşık 1000 kişiyle görüşülmektedir. Araştırmalarda düzenli olarak sorulan “*Genel olarak Türkiye’nin AB’ye üye olacak olması hakkındaki görüşünüz?*” sorusuna Türkiye’den olumlu yanıt verenler 2004 yılında %73 oranındadır. Bu oran hızla gerilerken sadece 2014 yılında %53 düzeyine geri gelebilmiştir.¹⁰

¹⁰German Marshall Fund, Transatlantic Trends Country Profiles: Turkey 2014, German Marshall Fund, 2014.

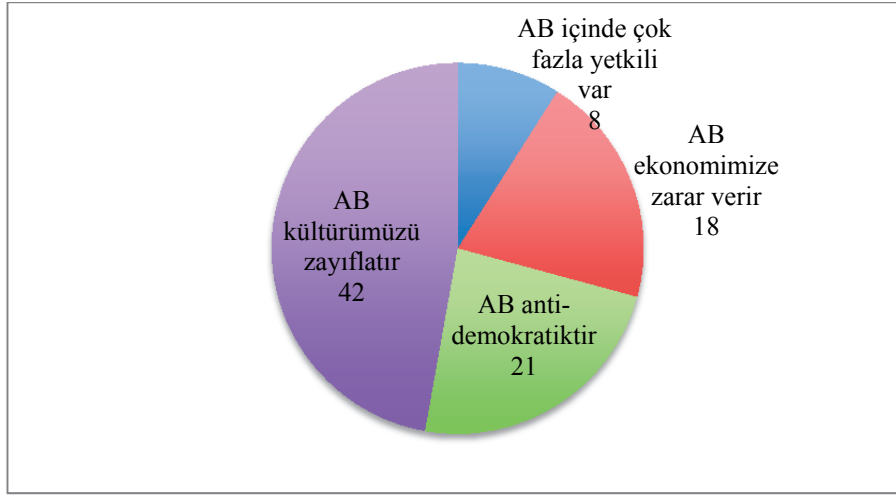
Şekil 5 Türkiye kamuoyunun AB üyeliğine yaklaşımı
Kaynak: (German Marshall Fund, 2004-2014)

Şekil 6 Türk halkının AB üyeliğine desteği (%) – Transatlantik Eğilimler 2014
Kaynak: (German Marshall Fund, 2014)

Transatlantik Eğilimler araştırmasında Türkiye'nin AB üyeliğinin iyi bir şey olmasının en önemli nedeni olarak Türkiye'de AB üyeliğine %53 oranında destek verenler, serbest dolaşım hakkı ve daha güçlü ekonomi gerekçelerini öne çıkarmıştır. Demokrasi ve barış gibi gerekçeler daha düşük pay almaktadır.¹¹

¹¹German Marshall Fund, **Transatlantic Trends Country Profiles: Turkey 2014**, German Marshall Fund, 2014, s. 29.

Şekil 7 Türk halkının AB üyeliğine karşı olmasının nedenleri (%)
Transatlantik Eğilimler 2014

Kaynak: (German Marshall Fund, 2014)

2014 yılı araştırması sonuçlarına göre “Türkiye'nin üyeliğinin kötü bir şey olmasının temel nedeni nedir?” sorusuna Türkiye’de üyeliğe karşı olanların (%29) %42’si AB üyeliğinin ulusal kültür açısından bir tehdit olduğu cevabını vermiştir. (Şekil 6) Yakın tarihli olmasa da 2008 yılında yapılan araştırmada, “Türkiye, Batı'nın gerçekten bir parçası olamayacak kadar farklı değerlere sahiptir” diyenlerin oranı %55 olarak belirlenmiştir. Transatlantik Eğilimler 2011 Araştırması’na göre Türklerin üçte birinden biraz fazlası (%36), “nüfusun çoğunluğunun Müslüman olması nedeniyle Türkiye’nin AB’ye ait olmadığını savunmaktadır” (2005 yılında %43). %22’si “Türkiye’nin çok yoksul olması nedeniyle AB’ye entegre olamayacağına” inanmakta, %32’si ise “Türkiye’nin AB üyeliği için çok fazla nüfusa sahip olduğunu” düşünmektedir.

Yaşam Memnuniyeti Araştırması

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yürütülen Yaşam Memnuniyeti Araştırması Türkiye genelinde 18 yaş üstü bireylerin genel mutluluk algısını, toplumsal değerlerini, temel yaşam alanlarındaki genel memnuniyetini ve bu alanlardaki kamu hizmetlerinden memnuniyetini ölçmek ve bu memnuniyet düzeyinin zaman içindeki değişimini takip etmek amacıyla 2003 yılından itibaren gerçekleştirilmektedir. Araştırma, daha önceki yıllarda Türkiye toplamı-kır-kent tahmini verebilecek şekilde tasarlanmakta iken,

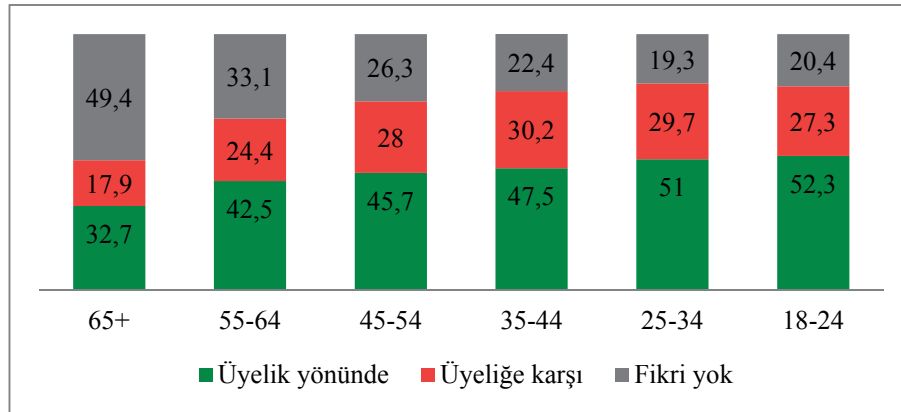
2013 yılında ilk defa, il düzeyinde tahmin verebilecek şekilde tasarlanmıştır. Araştırma kapsamında Türkiye'nin AB üyesi olmasının bireylerin yaşamını ne yönde etkileyeceğine ilişkin tahmini ve Türkiye'nin AB'ye üye olması konusunda bir referandum yapılması durumunda bireylerin kullanacağı oy sorulmaktadır. Doğrudan Türkiye kamuoyunun AB algısını ölçmeye yönelik bir araştırma olmamasına rağmen, bu iki soruya verilen yanıtlar 12 yıllık verinin oluşmasına yol açmıştır.

Tablo 3 AB üyeliğine ilişkin bireylerin referandum eğilimi (%)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Üyelik yönünde	70,2	65,0	53,0	54,7	51,9	52,4	52,5	44,8	45,4	46,5	47,0
Üyeliğe karşı	16,2	19,8	28,7	27,1	29,5	25,1	22,7	28,1	31,0	27,2	28,7
Fikri yok	13,6	15,3	18,3	18,3	18,6	22,5	24,9	27,1	23,6	26,3	24,3

Kaynak: TÜİK, Yaşam Memnuniyeti Araştırması, 2004-2014.

2014 yılında Türkiye'nin AB'ye üye olması konusunda bir referandum yapılması durumunda bireylerin %47'si üyelik yönünde, %28,7'si ise üyeliğe karşı yönde oy kullanacaklarını belirtmiştir.¹² Tablo 3'ten görüleceği üzere 2004 yılında Türkiye'de üyeliğe destek %70,2 gibi yüksek bir seviyede iken 2014 yılına kadar hızla azalmıştır. Şekil 8'de sunulduğu gibi 2013 yılı araştırmasında genç yaş gruplarında referandumda üyelik yönünde desteğin yüksek olduğu buna karşılık üyeliğe karşı görüşte olanların 65 yaş üstü bireylerde daha yüksek olduğu görülmektedir.¹³

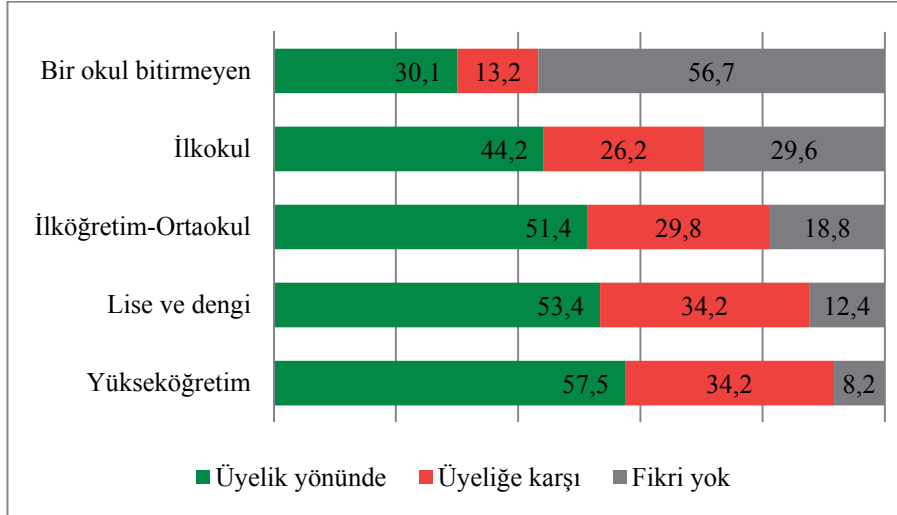

Şekil 8 Yaş grubuna göre AB üyeliği referandum eğilimi (%)

Kaynak: (TÜİK, Yaşam Memnuniyeti Araştırması 2013)

¹²TÜİK, Yaşam Memnuniyeti Araştırması 2014, Ankara: TÜİK, s. 69.

¹³2014 yılına ait il düzeyinde Yaşam Memnuniyeti Anketi sonuçları açıklanmadığı için ayrıntılı analizler 2013 yılı sonuçları üzerinden verilmiştir. TÜİK, Yaşam Memnuniyeti Araştırması 2013, Ankara: TÜİK, s.70.

Şekil 9 Eğitim düzeyine göre AB üyeliği referandum eğilimi (%)
Kaynak: (TÜİK, Yaşam Memnuniyeti Araştırması 2013)

Yaşam Memnuniyeti Araştırması sonuçlarına göre Türkiye’de eğitim düzeyi yükseldikçe, Türkiye’nin AB’ye üye olması konusunda bir referandum yapılması durumunda olumlu yönde oy kullanacağını belirtenlerin oranları yükselmektedir (Şekil 9). Diğer taraftan herhangi bir okul bitirmeyenlerde “fikrim yok” yanıtını verenlerin oranı %56,7 düzeyindedir. Hanehalkı gelir düzeyi yükseldikçe, referandumda üyelik yönünde oy kullananların oranı artmakta, fikrim yok yanıtını verenlerin ise oranı azalmaktadır.¹⁴

AB üyeliğine yönelik referandum eğilimi olumlu yönde olanların il düzeyinde sıralamasına bakıldığında, genelde Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgelerinde yer alan illerde desteğin Türkiye ortalamasının çok üzerinde olduğu göze çarpmaktadır. Bu durum Türkiye’de AB üyeliğine yönelik desteğin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi dışındaki faktörler (etnik köken, siyasi tercih, vb.) tarafından da belirlendiğini destekler niteliktedir. Ancak bu illerde ortalama gelir düzeyinin düşük ve yoksulluk oranının da yüksek olduğunu göz önünde bulundurmak gerekmektedir.

Tablo 4 2013 yılında illere göre AB üyeliğine ilişkin bireylerin referandum eğilimi (%)

	Üyelik yönünde	Üyeliğe karşı	Fikri yok
Türkiye	46,5	27,2	26,3
Eskişehir	40,6	36,3	23,2

Kaynak: TÜİK, Yaşam Memnuniyeti Araştırması, 2013.

¹⁴ TÜİK, Yaşam Memnuniyeti Araştırması 2014, s. 71.

Türkiye genelinde AB üyeliği için referandum yapılması durumunda, üyelik yönünde oy vereceğini belirtenlerin oranı %46,5 iken Eskişehir’de %40,6’dır. 2013 yılında olası bir referandumda AB üyeliğine karşı olanların en yüksek olduğu iller arasında Düzce, Sakarya, Konya ve Karaman’ın ardından Eskişehir %36,3 oranı ile 5. sırada yer almaktadır (Tablo 4).

Yaşam Memnuniyeti Araştırması’ndan “genç” olarak tanımlanan 15-24 yaş grubunun Eskişehir nüfusu içinde de önemli paya sahip olduğu daha önce de vurgulanmıştır. Tablo 5’te görüldüğü üzere bu kesimin 2013 yılında referandum olması durumunda, Türkiye’nin AB üyeliğine desteği %48,8 ile Türkiye ortalamasının altındadır. Nitekim üyeliğe karşı olan gençlerin oranının en yüksek olduğu iller sıralamasında Eskişehir %38,6’lık değer ile 10. sırada yer almıştır.

Tablo 5 İllere ve cinsiyete göre AB üyeliğine ilişkin genç nüfusun referandum eğilimi (%)

	Üyelik yönünde			Üyeliğe karşı			Fikri yok		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Türkiye	52,3	56,7	48	27,3	29,8	25	20,4	13,6	27
Eskişehir	48,8	54,4	42,6	38,6	35,5	42	12,6	10,1	15,4

Kaynak: (TÜİK, 2014, s. 146)

Diğer Araştırmalar

Şenyuva, 2001-2008 dönemine ait Eurobarometer verilerini kullanarak Türkiye kamuoyunda AB’ye olan güvenin ve Türkiye’nin üyeliğine verilen desteğin azaldığını ortaya koymuştur.¹⁵ Çarkoğlu, 2002 yılında 3060 kişi ile uyguladığı anket sonucunda dindarlığın Türkiye kamuoyunda AB karşısındaki tutum ve davranışlarda etkili olan faktörlerden birisi olduğunu, bireylerin kendini dindar olarak tanımlamasıyla AB üyeliğine verdiği desteğin azaldığı sonucuna ulaşmıştır.¹⁶ Buna karşılık Kentmen, dindarlığın etkisinden ziyade ekonomik fayda beklentilerinin AB üyeliği desteğini belirlediği sonucuna ulaşmıştır.¹⁷

Abusara¹⁸ 2008 yılı, Arıkan¹⁹ ise 2009 yılı Eurobarometre verilerini kullanarak, Türkiye’deki tutumun belirleyen etmenleri incelemiş, Elgün ve

¹⁵ Özgehan Şenyuva, Türkiye Kamuoyu ve Avrupa Birliği 2001-2008: Beklentiler, İstekler ve Korkular, **Uluslararası İlişkiler**, 6 (22), 2009, s.97-123.

¹⁶ Ali Çarkoğlu, Who Wants Full Membership? Characteristics of Turkish Public Support for EU Membership, **Turkish Studies**, 4 (1), s. 171-194.

¹⁷ Çiğdem Kentmen, Determinants of Support for EU Membership in Turkey: Islamic Attachments, Utilitarian Considerations and National Identity, **European Union Politics**, 9 (4), 2008, s. 487-510.

¹⁸ Adel Abusara, Public Opinion in Turkey on EU Accession – an (Un)desirable Marriage?, **Different Dimensions of European Security**, (17), 2010, s.77-87.

Tillman aday ülkelerde ekonomik olmayan faktörlerin üyelik desteğini belirlediğini²⁰, Çarkoğlu ve Kentmen ise 2001-2009 dönemi için dört farklı kaynaktan derledikleri verileri kullanarak yaptıkları analizde Türkiye kamuoyunda kişisel ve ülkenin ekonomik fayda sağlayacağını düşünenlerin AB sürecini desteklediklerini, ulusal aidiyet duygusunun negatif, demokratik beklentilerin ise kamuoyunun AB'ye yönelik düşüncelerinde pozitif etki yaptığını vurgulamışlardır.²¹ Diğer taraftan bu çalışmada hükümetin performansı ve bireylerin siyasi parti tercihleri AB tutumunu önemli ölçüde şekillendirirken, etnik köken veya mezhep farklılıkları AB desteğini belirlediğine yönelik bulgulara rastlanmamıştır.

2012 yılında Kadir Has Üniversitesi tarafından Türkiye'nin çeşitli illerinde 18 yaş ve üzeri 1000 kişiye yüz yüze görüşme tekniğiyle gerçekleştirilen Türkiye Sosyal-Siyasal Eğilimler Araştırması'nda Türkiye'nin AB üyeliğini destekleyenlerin oranı %50,4 olarak bulunmuş buna karşılık Türkiye'nin AB'ye üye olamayacağını düşünenlerin oranı ise %65,6 düzeyinde çıkmıştır.²² Şubat 2014 tarihinde açıklanan 2013 yılı araştırmasında ise AB üyeliğini destekleyenlerin oranının %51,8'e yükseldiği, Türkiye'nin üye olamayacağını düşünenlerin oranının ise %64,7'ye gerilediği göze çarpmaktadır.²³

2010 ve 2011'da ve International Republican Institute tarafından gerçekleştirilen Türkiye Kamuoyu Araştırmalarında (N₂₀₁₀=2012, N₂₀₁₁=800) yer alan AB'ye yönelik 4 sorudan elde edilen verilere göre katılımcıların %56'sı (2010'da %65'i) Türkiye'nin üyeliğinin iyi bir şey olacağını düşündüğü, %55'i ise referandum olması durumunda üyeliği destekleyeceklerini (2010 %63) belirtmiştir. Bu araştırmalarda da üyeliğe desteğin temel nedeni olarak ekonomik nedenler öne çıkmakta, buna karşılık üyeliğin olumsuz yanı olarak ulusal kimliğin ve dini değerlerin zayıflaması gördükleri sonuçları elde edilmiştir.²⁴

¹⁹ Gizem Arıkan, Attitudes Towards the EU in Turkey, *Perceptions*, XVII (3), 2012, s. 81-103.

²⁰ Özlem Elgün ve Erik Tillman, Exposure to European Union policies and support for membership in the candidate countries, *Political Research Quarterly*, 60 (3), 2007, s. 391-400.

²¹ Ali Çarkoğlu, ve Çiğdem Kentmen, Diagnosing Trends and Determinants in Public Support for Turkey's EU Membership, *South European Society And Politics*, Vol. 16, No. 3, 2011, s. 365-379.

²² Kadir Has Üniversitesi, *Türkiye Sosyal-Siyasal Eğilimler Araştırması 2012*, İstanbul: Kadir Has Üniversitesi, 2013.

²³ Kadir Has Üniversitesi, *Türkiye Sosyal-Siyasal Eğilimler Araştırması 2013*, İstanbul: Kadir Has Üniversitesi, 2014.

²⁴ The International Republican Institute, *Turkish Public Opinion Survey*, IRI, 2011.

Yazgan ve Aktaş'ın 2012 yılında Çankırı'da 18-65 yaş arası 400 kişiye uyguladıkları anketlerden elde edilen sonuçlara göre, Türkiye'nin AB üyeliğini destekleyenlerin oranının %40,3, istemeyenlerin ise %37,6 olduğu, Türkiye hiçbir zaman AB üyesi olamayacak diyenlerin ise %61 düzeyinde olduğu sonuçları elde edilmiştir. Çalışmada "sizce AB ne anlama geliyor?" sorusuna %17,3 ekonomik ve teknolojik güçtür yanıtını vermiştir. Katılımcıların %82'sinin kendini Avrupalı hissetmediği, %81,5'i ise AB'nin Türkiye'ye adil ve güvenilir davranmadığını belirtmiştir. Bu çalışmada da AB üyeliğinin Türkiye'ye ekonomik fayda sağlayacağı düşüncesi öne çıkmıştır. Katılımcıların %68'i üyeliğin kültürel yozlaşmaya neden olacağını ve aile yapısını bozacağını düşünmektedir.²⁵

Türkiye'de AB algısı araştırmalarından bir diğeri ise, "Türkiye'de Üniversite Öğrencilerinin AB Algısı" araştırmasıdır.²⁶ Türkiye'nin çeşitli illerindeki 14 üniversite de, 18-25 yaş grubunda 1000 kişi ile yüz yüze görüşme tekniğiyle gerçekleştirilen araştırma sonuçlarına göre; üniversite öğrencilerinin %45,4'ünün Türkiye'nin AB üyeliğini desteklediği, %42,4'sinin karşı çıktığı %12,2'lik kesimin ise kararsız olduğu görülmektedir. Ankete katılanların büyük çoğunluğunun (%62,2) AB hakkında kısmen bilgiye sahip olduğu, AB üyeliğini destekleyenlerin %43,8'inin Türkiye'de yaşam standardının yükselmesini istediği, karşı çıkanların ise en çok (%30,1) Türk kültür ve kimliğinin yok olacağı endişesiyle desteklemediği sonuçları elde edilmiştir. Türkiye hiçbir zaman AB üyesi olamaz görüşünde olanlar %34'lük paya sahipken, 10-15 yıl içinde üyelik beklentisi olanlar %25,6 düzeyindedir.

ATAUM tarafından 2011 yılında Türkiye'de çeşitli bakanlıklarda AB konularında çalışan uzman ve üst düzey yöneticilerle gerçekleştirilen yüz yüze görüşmeler sonucunda (N=262), katılımcıların %66,8'inin Türkiye'nin AB sürecini destekledikleri, %49,6'sının mevcut işine girdikten sonra AB'ye ilişkin tutumlarının değişmediği, %42,4'ünün Türkiye'de AB konusunda çalışanların bir dayanışma ruhuna sahip olunmadığını düşündükleri ve %83,2'sinin Türkiye'nin AB üyesi olmasını istedikleri ve %41,2'sinin üyeliğin 11-20 yıl içinde gerçekleşeceğini; %16'sı ise Türkiye'nin hiçbir zaman AB üyesi olamayacağını düşündüğü, %88,2'sinin AB'nin Türkiye'ye karşı samimi davranmadığı, taraflar arasında en büyük sorun olarak din ve kimlik farklılığı olduğu sonuçları elde edilmiştir.²⁷

²⁵ Hatice Yazgan ve Altan Aktaş, Türkiye- Avrupa Birliği İlişkilerinde Kamuoyu Faktörü : Çankırı İli Örneği, *Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi*, 2 (2), 2012, s.1-23.

²⁶ Nail Alkan, *Türkiye'de Üniversite Öğrencilerinin AB Algısı*, Ankara: Konrad-Adenauer Stiftung, 2013.

²⁷ ATAUM, "AB'nin Türkiye'nin Bürokratik Dönüşümüne Etkileri" 27 Ocak 2012, <<http://ataum.ankara.edu.tr/proje2012.pdf>>

2005 yılında Dicle Üniversitesi öğrencilerine yönelik yapılan araştırmada ise (N=231) Türkiye'nin üyeliğine %84 oranında destek verdikleri, %75'i için AB'nin olumlu imaja sahip olduğu, %53'ünün ise müzakere sürecinin üyelikle sonuçlanmayacağına düşündükleri sonuçları elde edilmiştir.²⁸

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği tarafından AB Türkiye Odalar Forumu (ETCF) projesi olarak gerçekleştirilen Türkiye'de AB üyeliği için şirketlerin hazırlıkları: Türkiye'deki özel sektörün görüşleri²⁹ araştırması, Türk iş dünyasına yönelik en geniş kapsamlı araştırma olmuştur. 2008 yılında yapılan araştırmanın kapsamı genişletilerek 2011 yılında 3721 işletmede gerçekleştirilen anket sonucunda AB üyeliğine destek %75 düzeyinde çıkmıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre şirketlerin büyüklüğü arttıkça AB'ye katılım yönünde verilen destek artmaktadır. Araştırmada dikkat çeken bir başka bulgu ise şirketlerin büyük çoğunluğunun AB müktesebatı hakkında yeterince bilgi sahibi olmadığını ve AB müktesebatına uyum için herhangi bir hazırlığın olmadığını belirtmesidir.

Yıldırım, Çalış ve Benli Türkiye'de işçi konfederasyonlarının Türkiye'nin AB üyeliğine bakışlarını incelemiştir.³⁰ Türkiye'de işçi sınıfının AB üyeliğine bakışına yönelik Müftüoğlu ve Çetin tarafından 2005 yılında İstanbul'da 13 işkolunda çalışan 900 ücretli çalışan ile anket tekniği kullanılarak yapılan araştırmada, AB üyeliğinin Türkiye açısından olumlu sonuçlar ortaya çıkartacağına inananların ve AB üyeliğini destekleyenlerin oranı %44,4 olarak belirlenmiştir. Buna karşılık AB üyeliğine olumlu bakanların %45'i, AB üyeliğinin gerçekleşeceğine inanmamaktadır. AB üyeliğine olumlu bakanların en önemli gerekçeleri, demokrasi ve insan hakları (%92,5) ile sosyal hakların (%92) gelişmesine yönelik beklentilerdir. Bunu ekonomik gelişme (%80,3) ve sendikal hakların gelişmesine (%75,7) yönelik beklentiler izlemektedir. AB üyeliğine karşı olanların öncelikli gerekçesi, Türkiye'nin ekonomik ve siyasi olarak dışa bağımlılığının artacak olmasına (%88,6) ve tarımın olumsuz olarak etkileneceğine yönelik endişeler izlemektedir (%80).³¹

²⁸ İlhan Kaya, Taner Kılıç ve Ahmet Yıldırım, Dicle Üniversitesi Öğrencilerinin Türkiye'nin AB Üyeliğine İlişkin Görüş ve Beklentileri, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (23), 2008, s.254-273.

²⁹ AB-Türkiye Odalar Forumu, *Türkiye'de AB Üyeliği İçin Şirketlerin Hazırlıkları: Türkiye'de Özel Sektörün Görüşleri -2013*, EUROCHAMBERS-TOBB, 2013.

³⁰ Engin Yıldırım, Şuayyip Çalış ve Abdurrahman Benli, Turkish Labour Confederations and Turkey's Membership of the European Union, *Economic and Industrial Democracy*, 29 (3), 2008, s.362-387.

³¹ Özgür Müftüoğlu ve Rana Çetin, "Ücretli Çalışanların Türkiye'nin Avrupa Birliği Üyeliği Üzerine Düşünceleri" 20 Eylül 2005, <<http://www.sendika.org/2005/09/ucretli-calisanlarin-turkiyenin-avrupa-birligi-uyeligi-uzerine-dusunceleri-disk-gida-is>> (27 Mart 2013).

TESEV'in 2010 yılında gerçekleştirdiği Dış Politika Algısı araştırmasında (N=1000) katılımcıların %69'u Türkiye'nin AB üyesi olmasını istiyorum yanıtını vermiştir.³² Diğer araştırmalarda olduğu gibi üyeliğe verilen desteğin gerekçesi olarak ekonomik niteliktekiler öne çıkmaktadır. Üyeliğe karşı çıkanlar ise buna gerekçe olarak, Türkiye'nin kendi başına güçlü olması (%21) ve ahlaki-kültürel değerlerin farklılığını (%10) göstermektedir. Katılımcıların %30'u Türkiye'nin asla üye olamayacağını savunurken, 10 yıla kadar üye olacağını düşünenlerin oranı %36'dır. Türkiye'nin üyeliği önündeki en büyük engel olarak Türkiye'nin Müslüman bir ülke olması (%22) görülmektedir.

Ekonomi ve Dış Politika Araştırmalar Merkezi tarafından Aralık 2012-Ocak 2013 döneminde Türkiye'nin çeşitli illerinde yürüttüğü araştırmada ise (N=1509) katılımcılara yöneltilen "*Bu yıl Türkiye ile Avrupa Birliği arasında imzalanan Ankara Antlaşmasınının 50. yılı. Türkiye'nin tam üyelik müzakerelerinin de 8. yılı. Sizce, önümüzdeki 5 yılda Türkiye şimdi okuyacaklarımdan hangisini yapmalı?*" sorusuna katılımcıların %33'ü tam üyelik hedefinde ısrarlı olunması, yaklaşık 2/3'ü ise tam üyelikten vazgeçilmesi görüşünü bildirmiştir.³³

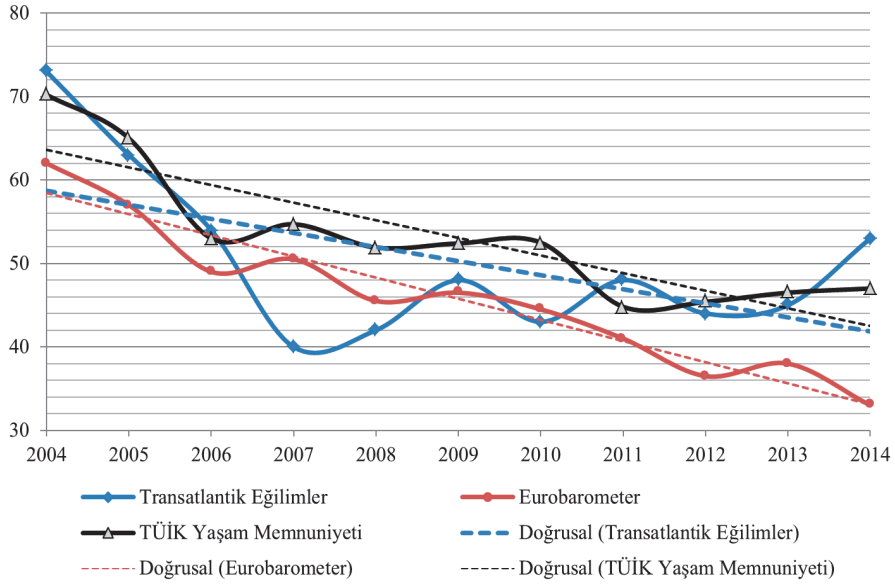
Genel olarak alanyazın değerlendirildiğinde, Türkiye'de düzenli olarak gerçekleştirilen AB'ye yönelik kamuoyu araştırmalarının eksikliği fark edilmektedir. Nitekim akademik araştırmaların çoğunda Eurobarometer sonuçlarını kullanarak analizlerin gerçekleştirildiği görülmektedir.

Şekil 10'da sunulduğu gibi Eurobarometre, TÜİK Yaşam Memnuniyeti ve Transatlantik Eğilimler araştırmalarında Türkiye'nin üyeliği hakkındaki olumlu görüşleri bir araya getirdiğimizde³⁴ her üç araştırmada Türkiye kamuoyunun AB üyeliğine verdiği destekte azalış trendi göze çarpmaktadır. Bu araştırmalardan Eurobarometre ve TÜİK Yaşam Memnuniyeti araştırmalarındaki azalış trendleri ise paralel seyretmektedir. Ölçekleri ve soru biçimleri farklı da olsa, genel kamuoyu görüşünü ortaya koymaları açısından araştırmaların birbirlerini destekledikleri söylenebilir.

³² Mensur Akgün, et al., **Türkiye'de Dış Politika Algısı**, TESEV: Dış Politika Programı, 2011.

³³ EDAM, "EDAM Kamuoyu Anketleri" 12 Ocak 2013, <<http://edam.org.tr/document/EDAMAnketOcak2013.pdf>> (19 Eylül 2014).

³⁴ Eurobarometre araştırması her yıl güz ve bahar dönemlerinde yapıldığı için yıllık değerler iki dönemin aritmetik ortalaması olarak alınmıştır.

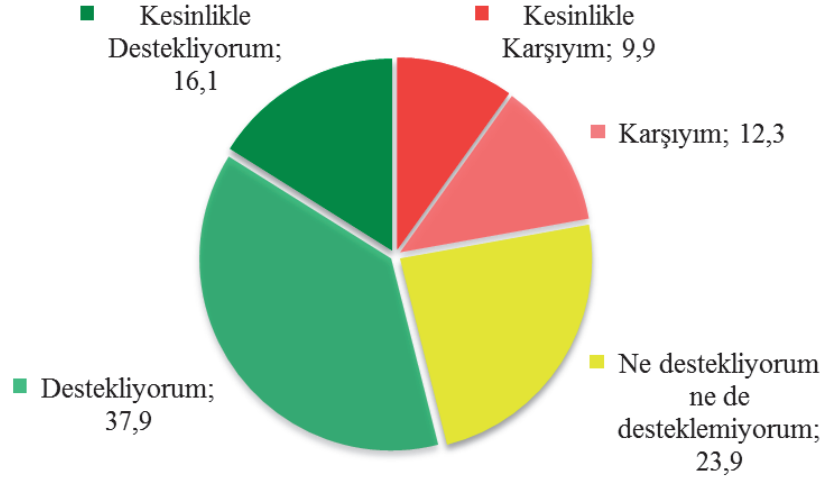

Şekil 10 Farklı 3 araştırmada Türkiye kamuoyunun AB üyeliğine verdiği destek (%)

Kaynak: Eurobarometre, TÜİK Yaşam Memnuniyeti ve Transatlantik Eğilimler araştırmaları verilerinden derlenmiştir.

Eskişehir Kamuoyunda Avrupa Birliği Algısı

2014 yılının Haziran ve Eylül ayları arasında Eskişehir şehir merkezinde yaşayan 20 yaş ve üzerindeki bireylerden 1106 anket aracılığıyla elde edilen verilerinin analizinde, Eskişehir kamuoyunda Türkiye'nin AB üyesi olmasını destekleyenlerin oranı %53,9 iken, desteklemeyenlerin oranı %22,2'dir. Kararsız olarak değerlendirebileceğimiz kesimin oranı ise %23,9 düzeyindedir.

Şekil 11 Türkiye'nin AB'ye üyeliğine destek (%)

TÜİK'in gerçekleştirdiği Yaşam Memnuniyeti Araştırmasında, Türkiye genelinde 2013 yılında Türkiye'nin AB'ye üyeliği konusunda bir referandum yapılması durumunda, bireylerin %46,5'i üyelik yönünde, %27,2'si üyeliğe karşı yönde oy kullanacaklarını belirtmiştir. Eskişehir özelinde sonuçlara baktığımızda, AB üyeliği için referandum yapılması durumunda üyelik yönünde oy vereceğini belirtenlerin oranı %40,6, AB üyeliğine karşı olanların ise %36,3 düzeyinde olduğu sonuçları elde edilmiştir.³⁵ 2014 yılı Eurobarometer sonuçlarıyla karşılaştırdığımızda ise "genel olarak, Türkiye'nin AB üyeliği iyi bir şeydir" diyenlerin oranı bahar döneminde %38, güz döneminde ise %28 seviyesindedir. Üyeliğin kötü bir şey olduğunu düşünenler ise sırasıyla %33 ve %39'luk pay almıştır. Bu sonuçlarla karşılaştırıldığında, 2014 yılında araştırmamız sonuçlarında Eskişehir kamuoyunun AB üyeliğine desteğin Türkiye genelinden daha yüksek olduğu görülmektedir. Yerel düzeyde Yazgan ve Aktaş'ın Çankırı iline yönelik elde ettikleri bulgularda da üyeliğe destek %40 seviyesinde tespit edilmiştir.³⁶

Bu farklılığa neden olan faktörlerin başında Eskişehir kamuoyu AB hakkında kendisini daha bilgili hissetmektedir. AB hakkındaki bilgi düzeyine ilişkin soruyu yanıtlayan 1.100 kişiden 513'ü (%46,6) orta seviyede bilgi sahibi olduğunu belirtmiştir. AB hakkında yüksek düzeyde bilgiye sahip olduğunu düşünen 211 kişi (%19,2), hiç bilgili olmadığını düşünen ise 65

³⁵TÜİK, *Yaşam Memnuniyeti Araştırması 2013*, s. 372.

³⁶ Hatice Yazgan ve Altan Aktaş, s.13.

kişi (%5,9)'dir. Bulgular doğrultusunda Eskişehir kamuoyunun AB hakkında orta seviyede bilgiye sahip olduğu söylenebilir (Tablo 6).

Tablo 6 AB hakkındaki bilgi düzeyine ilişkin bulgular

	Frekans (N)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)
Hiç bilgim yok	65	5,9	5,9
Biraz bilgim var	311	28,1	28,3
Orta seviyede bilgiliyim	513	46,4	46,6
Fazla bilgim var	159	14,4	14,5
Çok fazla bilgim var	52	4,7	4,7
Toplam	1100	99,5	100,0
Kayıp Değer	6	0,5	
Toplam	1106	100,0	

Katılımcıların AB hakkında bilgilerini hangi kanallardan edindiğine dair sorulan soruya verilen yanıtlara bakıldığında, radyo ve televizyondan bilgi alanlar katılımcıların %31'ini, gazete ve dergiden bilgi alanlar %24'ünü, internetten bilgi alanlar %23'ünü oluşturmaktadır. En az oranlara sahip olan bilgi kanalları ise sırasıyla, sohbet ve tartışma ortamından bilgi edinme, okul, kurs veya eğitim yoluyla bilgi edinme ve sivil toplum örgütlerinden bilgi edinme seçenekleridir. Eurobarometer Aday Ülke araştırmasında AB hakkında bilgi kaynağı olarak Türkiye'de ağırlıklı televizyon ve günlük gazetelerin kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır³⁷. Eskişehir kamuoyuna ilişkin bilgi kaynakları benzer çıkmakla birlikte, günümüzde internetin daha yoğun kullanıldığı gerçeği göz önünde bulundurulmalıdır.

Eskişehir kamuoyunun %66'sının AB hakkında ortalama düzeyden daha yüksek bilgiye sahip olduğu bulgusu elde edilmiştir. Ortalamalara göre 25-29 yaş arasındaki gençler ile 30-39 yaş arasındaki orta yaş grubu, AB hakkında diğer yaş gruplarına göre daha fazla bilgili olduğunu düşünmektedir. Ancak Tablo 7'de sunulduğu üzere AB hakkındaki bilgi düzeyi ile yaş grupları arasındaki bu ilişkide yapılan ANOVA F Test ile istatistikî olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p=0,776$).

³⁷ European Commission, **Eurobarometer 62**, Autumn 2004, s.22.

Tablo 7 AB hakkındaki bilgi düzeyi-yaş ilişkisi

Yaş	Sayı	Ortalama	Std. Sapma	Std. Hata	Ortalama için %95 Güven Aralığı	
					Alt Sınır	Üst Sınır
20-24	343	2,80	,961	,052	2,70	2,91
25-29	155	2,90	,948	,076	2,75	3,05
30-39	197	2,90	,843	,060	2,79	3,02
40-49	142	2,84	,839	,070	2,70	2,98
50-59	102	2,87	,951	,094	2,69	3,06
60 ve üstü	51	2,76	,651	,091	2,58	2,95
Toplam	990	2,85	,903	,029	2,79	2,90

Kamuoyunun eğitim düzeyinin artmasıyla, AB hakkındaki bilgi düzeyinin daha yüksek olacağı hipotezi test edilmiş, korelasyon testi ile Eskişehir kamuoyunda bilgi düzeyi ve eğitim düzeyi arasında zayıf ancak pozitif yönlü bir ilişki olduğu saptanmıştır ($r=0,150$; $p=0,001$).

Tablo 8 Eğitim düzeyi - AB hakkındaki bilgi düzeyi ilişkisi

		Bilgi düzeyi	Eğitim düzeyi
Bilgi düzeyi	Pearson Correlation	1	,150
	Sig. (2-tailed)		,001
	N	1100	1009
Eğitim düzeyi	Pearson Correlation	,150	1
	Sig. (2-tailed)	,001	
	N	1009	1015

Araştırmada cevabı aranan bir diğer soru ise, AB hakkında bilgi düzeyinin artması ile Türkiye'nin AB üyeliğine olan desteğin artıp artmayacağıdır. Bu ilişki korelasyon testi yapılarak analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlar sahip olunan bilgi düzeyi ile AB üyeliğine verilen destek arasında Tablo 9'da sunulduğu üzere zayıf ancak anlamlı bir pozitif ilişkiye işaret etmektedir ($r=0,136$; $p=0,001$).

Tablo 9 AB hakkında sahip olunan bilgi düzeyi - AB üyeliğine destek ilişkisi

		Bilgi düzeyi	AB üyeliğine destek
Bilgi düzeyi	Pearson Correlation	1	,136
	Sig. (2-tailed)		,001
	N	1100	1060
AB üyeliğine destek	Pearson Correlation	,136	1
	Sig. (2-tailed)	,001	
	N	1060	1064

Tablo 10 AB üyeliğine destek – yaş ilişkisi

	Sayı	Ortalama	Std. Sapma	Std. Hata	Ortalama İçin %95 Güven Aralığı	
					Alt Sınır	Üst Sınır
20-24	334	3,37	1,168	,064	3,25	3,50
25-29	150	3,27	1,139	,093	3,08	3,45
30-39	192	3,36	1,136	,082	3,20	3,53
40-49	133	3,38	1,259	,109	3,16	3,59
50-59	100	3,53	1,275	,127	3,28	3,78
60 ve üstü	46	3,54	1,206	,178	3,19	3,90
Toplam	955	3,38	1,183	,038	3,30	3,45

Türkiye'nin AB'ye üye olmasının desteklenmesi ile yaş değişkeninin karşılaştırıldığı tek yönlü varyans analizi testinde çıkan ortalamaların sonuçlarına göre (Tablo 10) 60 yaş ve üstü katılımcılar ve 50-59 yaş grubundaki katılımcılar 3,54 ve 3,53 ortalamaları ile Türkiye'nin AB'ye üye olmasını en yüksek oranda destekleyen kesimdir. Türkiye'nin üyeliğine 3,27 ortalama ile 25-29 yaş grubundaki katılımcılardan en az seviyede destek verilmektedir. Ancak bu sonuçlara bağlı olarak Eskişehir kamuoyunda AB üyeliğinin desteklenmesi ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir istatistikî ilişki olmadığı görülmektedir ($r=0,042$, $p=0,19$).

TÜİK'in 2014 yılı araştırmasında Türkiye genelinde genç yaş gruplarında referandumda üyelik yönünde desteğin yüksek olduğu, buna karşılık üyeliğe karşı görüşte olanların 65 yaş üstü bireylerde daha yüksek olduğu görülmektedir.³⁸ Bu sonuçlarla karşılaştırdığımızda Eskişehir kamuoyunda 65 yaş üstü bireylerde ortalamalar nispi olarak daha yüksektir. Bir başka ifadeyle Eskişehir'de her yaş grubundan üyelik yönünde destek gelmekle birlikte yaş arttıkça destek de artmaktadır.

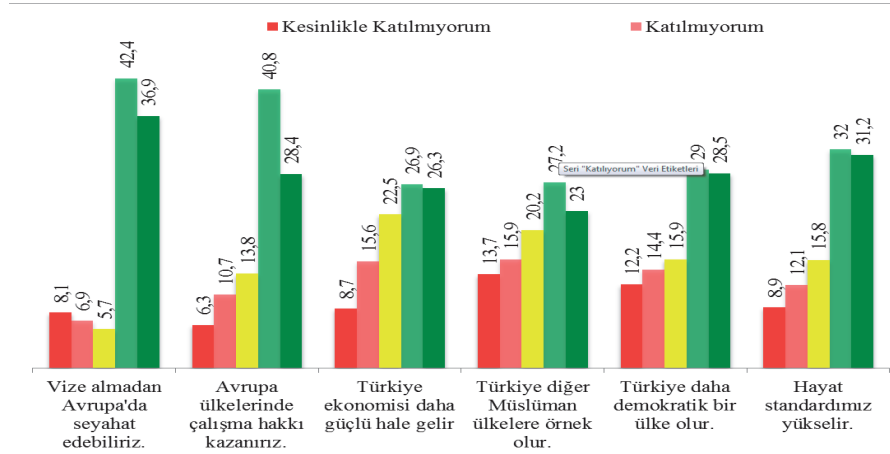
Eskişehir'de AB üyeliğine verilen destek ile gelir değişkeninin karşılaştırıldığı tek yönlü varyans analizi testi sonuçlarına göre üyeliğe desteğin 3,64 ortalama ile düşük gelir grubundan geldiği Tablo 11'de görülmektedir. En düşük destek ise 3,09 ortalama ile yüksek gelir grubunda yer alan katılımcılardan gelmektedir. TÜİK 2014 Türkiye geneline ilişkin sonuçlar hanehalkı gelir düzeyi arttıkça referandumda üyelik yönünde oy kullanacağını belirtenlerin oranının arttığı tespiti yapılmıştır.

³⁸ TÜİK, Yaşam Memnuniyeti Araştırması 2014, s.71.

Tablo 11 AB üyeliğine destek – gelir düzeyi ilişkisi

	Sayı	Ortalama	Std. Sapma	Std. Hata	Ortalama İçin %95 Güven Aralığı	
					Alt Sınır	Üst Sınır
900 ve altı	232	3,64	1,080	,071	3,50	3,78
901-1800	171	3,33	1,197	,092	3,15	3,51
1801-2700	153	3,23	1,249	,101	3,03	3,43
2701-3600	89	3,65	1,099	,116	3,42	3,88
3601 ve üstü	74	3,09	1,425	,166	2,76	3,42
Toplam	719	3,42	1,201	,045	3,33	3,51

Türkiye'nin AB üyesi olması halinde Türkiye'nin elde edebileceği kazanımlara yönelik katılımcıların görüşleri Şekil 12'de sunulmaktadır. Katılımcılar AB üyeliğinin getireceği vizesiz seyahat, AB ülkelerinde çalışma hakkı ve hayat standardının yükselmesi gibi ekonomik getirilere öncelik vermişlerdir. Türkiye'de hayat standardının yükselmesi ve daha demokratik bir ülke olacağı beklentisi ise diğer öne çıkan fayda kategorisidir. Eskişehir kamuoyunun AB üyeliğinden beklentileri Eurobarometer araştırmalarında ortaya çıkan Türkiye genelinin ekonomik temelli faydacı beklentileri olan ekonomik refah, Avrupa'da eğitim, seyahat ve çalışma hakkı beklentileriyle örtüşmektedir. Transatlantik Eğilimler araştırmasında Türkiye'nin AB üyeliğinin iyi bir şey olmasının en önemli nedeni olarak Türkiye'de AB üyeliğine %53 oranında destek verenler serbest dolaşım hakkı ve daha güçlü ekonomi gerekçelerini öne çıkarmıştır. Demokrasi ve barış gibi gerekçeler ise daha düşük pay almaktadır.³⁹

Şekil 12 Türkiye'nin AB üyesi olması halinde elde edilecek faydalara ilişkin katılım dereceleri (%)

³⁹German Marshall Fund, *Transatlantic Trends Country Profiles: Turkey 2014*, s. 29.

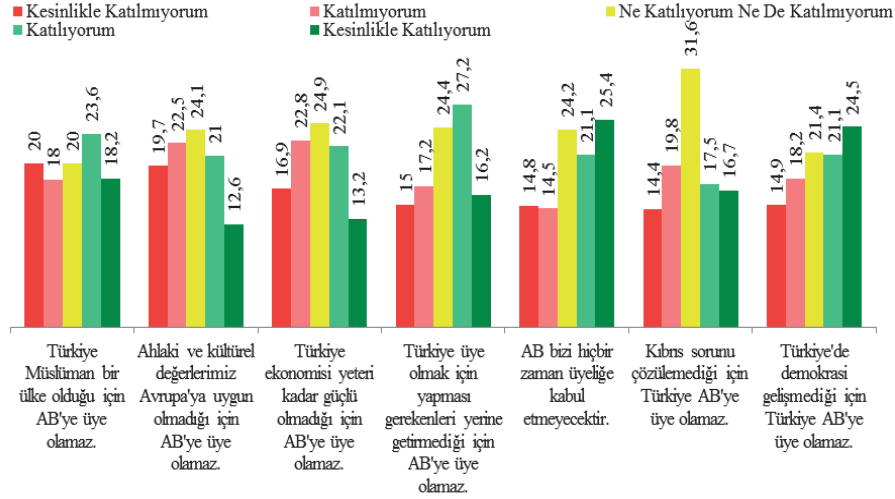
Tablo 12 Üyeliğin sağlayacağı yararlar - AB üyeliğine verilen destek ortalamalar

	Destek Derecesi	N	Ortalama	Std. Sapma	Std. Hata Ortalaması
Vize almadan Avrupa'da seyahat etme	Desteklemeyenler	223	3,58	1,299	,087
	Destekleyenler	537	4,10	1,112	,048
Avrupa ülkelerinde çalışma hakkı kazanma	Desteklemeyenler	213	3,24	1,257	,086
	Destekleyenler	528	3,97	1,061	,046
Türkiye ekonomisinin daha güçlü hale gelmesi	Desteklemeyenler	212	2,65	1,270	,087
	Destekleyenler	521	3,86	1,118	,049
Türkiye'nin diğer Müslüman ülkelere örnek olması	Desteklemeyenler	212	2,47	1,347	,093
	Destekleyenler	526	3,68	1,212	,053
Türkiye'nin daha demokratik bir ülke olması	Desteklemeyenler	213	2,48	1,341	,092
	Destekleyenler	537	3,94	1,164	,050
Hayat standardının yükselmesi	Desteklemeyenler	210	2,68	1,319	,091
	Destekleyenler	530	4,08	1,056	,046

Türkiye'nin AB üyeliğine verilen destek ile üyeliğin sağlayacağı yararlar ilişkisine bakıldığında pozitif ilişki belirlenmiştir. Aynı ifadeler için yapılan t testi sonucunda elde edilen ortalama değerleri ise Tablo 12'de verilmektedir. Bu ortalamalara göre üyeliği destekleyenler de desteklemeyenler de en yüksek ortalama ile vize almadan Avrupa'da seyahat edilmesinin en önemli kazanım olacağı görüşündedir. Bu sonuçların anlamlılık düzeyine bakılmak için yapılan bağımsız örneklem testi sonucu üyeliğin desteklenmesi ile elde edilecek yararlar arasında Tablo 13'ten görüleceği üzere istatistikî olarak anlamlı bir ilişki vardır ($p=0,001$).

Tablo 13 Üyeliğin sağlayacağı yararlar - AB üyeliğine verilen destek ilişkisi

Üyelik gerçekleştiğinde sağlanacak yararlar	Üyeliğin Desteklenme Derecesi	
	Pearson Correlation (r)	Sig. (2-tailed) (p)
Vize almadan Avrupa'da seyahat etme	0,175	0,001
Avrupa ülkelerinde çalışma hakkı kazanma	0,247	0,001
Türkiye ekonomisinin daha güçlü hale gelmesi	0,383	0,001
Türkiye'nin diğer Müslüman ülkelere örnek olması	0,363	0,001
Türkiye'nin daha demokratik bir ülke olması	0,431	0,001
Hayat standardının yükselmesi	0,432	0,001

Şekil 13 Türkiye'nin AB üyeliği engelleyen faktörlere yönelik ifadelerle katılım (%)

Eskişehir kamuoyunun Türkiye'nin AB üyeliğini engelleyen faktörlere yönelik ifadelerle katılım dereceleri Şekil 13'te sunulmuştur. Söz konusu ifadelerle katılım dereceleri arasında belirgin farklar olmadığı görülmektedir. Burada ayrışma AB üyeliğine verilen destekle yaşanmaktadır. Türkiye'nin üyeliğini destekleyenler Türkiye'de demokrasinin gelişmemesini ve Türkiye'nin üyelik yolunda yükümlülüklerini yerine getirmemesini üyelik sürecinin önündeki en önemli engeller olarak görmektedir. Bu sonuçlar Çarkoğlu ve Kentmen'in elde ettiği demokratik beklentilerin kamuoyunun AB'ye yönelik düşüncelerinde pozitif etki yaptığı bulgularıyla örtüşmektedir. Diğer taraftan üyeliğe karşı olanlar ise Türkiye'nin ahlaki ve kültürel değerlerinin Avrupa'ya uygun olmasını ve Türkiye'nin Müslüman bir ülke olmasını engel olarak görmektedir.

Tablo 14 Türkiye'nin üyeliğini engellediği düşünülen faktörler - AB üyeliğine verilen destek

Üyeliğin gerçekleşmesini engelleyen faktörler	Üyeliğin Desteklenme Derecesi	
	Pearson Correlation (r)	Sig. (2-tailed) (p)
Türkiye Müslüman bir ülke olduğu için,	-0,237	0,001
Ahlaki ve kültürel değerlerimiz Avrupa'ya uygun olmadığı için,	-0,157	0,001
Türkiye ekonomisi yeteri kadar güçlü olmadığı için,	0,063	0,059
Türkiye üye olmak için yapması gerekenleri yerine getirmedeği için,	0,170	0,001
AB, Türkiye'yi hiçbir zaman üyeliğe kabul etmeyecektir.	-0,223	0,001
Kıbrıs sorunu çözülmediği için,	0,024	0,467
Türkiye'de demokrasi gelişmediği için,	0,147	0,001

Türkiye'nin AB üyeliğine verilen destek ile Türkiye'nin üyeliğini engellediği düşünülen faktörler korelasyon analizi yapılarak test edilmiştir (Tablo 14). Elde edilen verilere göre AB üyeliğini destekleyenler ile engel olduğu düşünülen faktörler arasında negatif ilişki belirlenmiştir. AB üyeliğini destekleyen katılımcılar, Türkiye'de AB müktesebatına uyum amacıyla gerçekleştirilen demokratik reformların devam etmemesi nedeniyle AB üyeliğinin gerçekleşmediğini düşünmektedir. Türkiye'nin AB üyeliğine destek vermeyen katılımcılar ise, Türkiye ile Avrupa arasındaki ahlaki ve kültürel değerlerin farklılığını engelleyici bir faktör olarak düşünmektedirler.

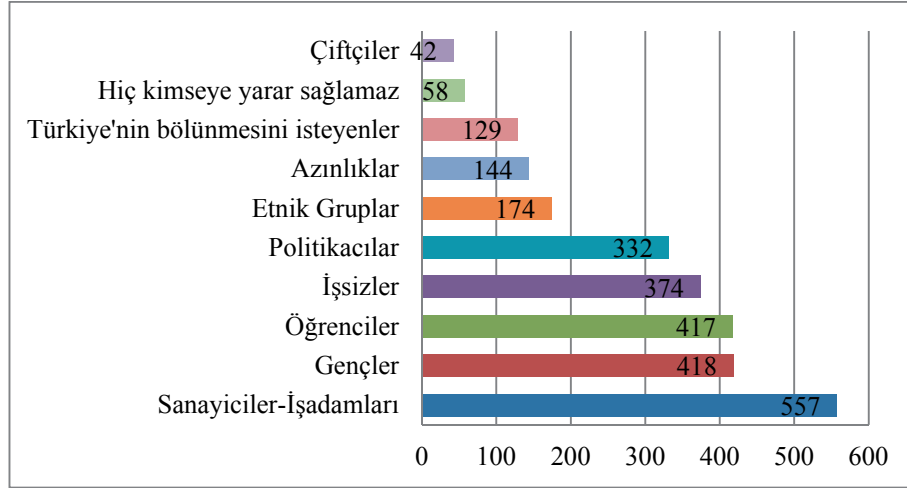
Bu sonuçların istatistikî olarak anlamlılık düzeyinin ölçülmesi için yapılan t testi sonucunda elde edilen ortalama değerleri Tablo 15'te gösterilmektedir. Bu ortalamalara göre AB üyeliğini destekleyenler üyeliği engelleyen unsur olarak Türkiye ekonomisinin yeteri kadar güçlü olmadığına, Türkiye'de demokrasinin gelişmediğine ve Türkiye'nin üyelik için gerekenleri yapmadığına işaret etmektedirler. AB üyeliğini desteklemeyenler ise kültürel ve dini faktörleri üyeliğin önündeki engel olarak görmektedirler. Bu sonuçlar yapılan bağımsız örneklem testi istatistikî olarak anlamlı bulunmuştur (p=0,001).

Tablo 15 Türkiye'nin üyeliğini engelleyici faktörler- AB üyeliğine verilen destek ortalamalar

	Destek Derecesi	N	Ortalama	Std. Sapma	t
Türkiye Müslüman bir ülke olduğu için	Desteklemeyenler	213	3,63	1,437	7,6*
	Destekleyenler	488	2,78	1,327	
Ahlaki ve kültürel değerlerimiz Avrupa'ya uygun olmadığı için	Desteklemeyenler	207	3,23	1,436	4,9*
	Destekleyenler	481	2,70	1,268	
Türkiye ekonomisi yeteri kadar güçlü olmadığı için	Desteklemeyenler	204	2,75	1,377	-
	Destekleyenler	481	2,97	1,299	
Türkiye üye olmak için yapması gerekenleri yerine getirmediği için	Desteklemeyenler	199	2,73	1,431	-5,2*
	Destekleyenler	486	3,29	1,247	
AB bizi hiçbir zaman üyeliğe kabul etmeyecektir.	Desteklemeyenler	203	3,79	1,341	6,7*
	Destekleyenler	479	3,03	1,384	
Kıbrıs sorunu çözülemediği için	Desteklemeyenler	204	2,88	1,361	-1,2*
	Destekleyenler	476	3,01	1,299	
Türkiye'de demokrasi gelişmediği için	Desteklemeyenler	200	2,80	1,500	-4,7*
	Destekleyenler	495	3,35	1,364	

* p=0,01, **P=0,05

Bu sonuçlar Transatlantik Eğilimler 2011 ve 2014 sonuçlarında ortaya çıkan “Türkiye'nin üyeliğinin kötü bir şey olmasının temel nedeni nedir?” sorusuna verilen üyeliğinin ulusal kültür açısından bir tehdit olduğu, nüfusun çoğunluğunun Müslüman olması ve Türkiye'nin yoksul olması yanıtlarıyla benzeşmektedir.

Şekil 14 Türkiye'nin AB üyesi olmasından yarar sağlayacak kesimler

Araştırma sonuçlarına göre Eskişehir kamuoyu Türkiye'nin AB üyeliğinden sanayiciler ve işadamları, gençler, öğrenciler ve işsizlerin yarar sağlayacağı, en az yararı ise çiftçilerin sağlayacağı yönünde görüş bildirmişlerdir (Şekil 14). AB üyeliğine verilen destek ile Türkiye'nin üyeliğinin gerçekleşmesi halinde en çok yarar sağlayacak kesimin karşılaştırıldığı çapraz tablo sonuçları Tablo 16'da sunulmuştur. AB üyeliğine destek verenler üyeliğin öğrencilere, sanayici ve işadamlarına ve gençlere en yüksek faydayı sağlayacağını düşünmektedir. AB üyeliğini desteklemeyen katılımcı grubu ise olası üyelik gerçekleştiğinde sanayici ve işadamlarının, öğrencilerin ve politikacıların en yüksek faydayı elde edeceğini düşünmektedir. Her iki kesimin ortak görüşü ise Türkiye'de çiftçiler ve azınlıkların üyelik gerçekleştiğinde en az faydayı sağlayacağı yönündedir.

Tablo 16 AB üyeliğinin yarar sağlayacağı kesimler – AB üyeliğine verilen destek

	AB Üyeliğini Destekleyenler (Frekans)	AB Üyeliğini Destekleyenler (Frekans)
Öğrenciler	122	42
Gençler	86	14
İşsizler	67	14
Etnik Gruplar	23	27
Sanayiciler-İşadamları	113	46
Politikacılar	51	30
Türkiye’nin bölünmesini isteyenler	12	17
Azınlıklar	13	6
Çiftçiler	5	1
Hiç kimseye yarar sağlamaz	13	23

Sonuç

Araştırmayla elde edilen sonuçlar, Eskişehir’in Türkiye geneline ilişkin elde edilen bulgulardan farklılaştığını göstermektedir. Eskişehir’de Türkiye’nin AB üyeliğine yönelik desteğinin %53,9’luk düzey ile aynı dönemi kapsayan hem TÜİK hem de Eurobarometer araştırmalarında, Türkiye geneli için elde edilen sonuçlardan daha yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Bu niteliği ile AB üyeliğine destek açısından Eskişehir’in Türkiye genelinden farklılaştığı vurgulanabilir. Kararsız olarak tanımlayabileceğimiz kategorinin payı ise %23,9 oranı ile Türkiye geneliyle benzeşmektedir.

Bu farklılığı yaratan nedenler arasında, araştırma sonucunda elde edilen Eskişehir kamuoyunun AB hakkında kendisinin bilgili olduğunu düşündüğü bulgusu gösterilebilir. Araştırma örneğinde AB hakkında hiçbir bilgim yok diyenlerin oranı sadece %6 düzeyindedir. AB hakkında bilgi düzeyi arttıkça, Türkiye’nin üyeliğine verilen destek de artacaktır önermesini Eskişehir kamuoyundan elde edilen bulgular desteklemektedir. Eurobarometer araştırmalarında genel olarak Türkiye kamuoyunun AB konularında kendini bilgisiz, aynı zamanda da güvensiz hissettiği sonuçları ile birlikte düşünüldüğünde, Eskişehir’in eğitim seviyesinin Türkiye genelinden farklılığı AB hakkındaki bilgi seviyesine de yansımıştır. Eskişehir’de de Türkiye genelinde olduğu gibi AB hakkında bilginin TV ve radyo programları ile günlük gazeteler aracılığıyla elde edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Eskişehir AB algısı konusunda ikiye bölünmüş bir görüntü sergilemektedir. Bir tarafta AB’nin Avrupa’da barış ve güvenliği sağladığını, demokra-

siyi koruduğunu ve güçlendirdiğini, ekonomik dayanışmayı sağladığını düşünenler yer alırken diğer tarafta ise AB'nin bir Hıristiyan kulübü olduğunu ve emperyalist bir yapı olduğunu düşünenler yer almaktadır. Bu kutuplaşma literatürdeki diğer araştırma sonuçlarıyla benzeşmektedir.

Eskişehir kamuoyunda AB hakkında kendilerini daha bilgili olarak gören kesimlerden de AB üyeliğine daha fazla destek verildiği görülmektedir. Buna karşılık katılımcıların yaşı ve gelir düzeyi ile AB üyeliğine verdikleri destek arasında anlamlı ilişkiler tespit edilememiştir. Ortalamalar dikkate alındığında, Eskişehir'de AB üyeliğine düşük gelir grubundan daha fazla destek gelmektedir.

Eskişehir'de yaş grupları açısından AB üyeliğine verilen desteğe bakıldığında 50 yaş üzeri bireylerde destek nispi olarak yüksektir. TÜİK'in Yaşam Memnuniyeti Araştırması kapsamında elde edilen bulgularda, Türkiye genelinde AB üyeliğine karşıtlık 65 yaş üstü bireylerde daha yüksektir. Eskişehir'de ise her yaş grubundan üyelik yönünde destek gelmekle birlikte yaş arttıkça destek de artmaktadır. Özellikle 20-29 yaş grubunda olan gençlerin yüksekokul-fakülte veya lisans-üstü eğitim aşamasında oldukları göz önünde bulundurulduğunda, AB üyeliğine verilen desteğin Eskişehir'de bu kategoride nispi olarak düşük olması dikkat çekicidir. Bu bulgular da TÜİK'in Türkiye geneline ilişkin bulgularının tam tersi yönündedir.

Eskişehir kamuoyu Türkiye genelinde olduğu gibi AB üyeliğinin getireceği vizesiz seyahat, AB ülkelerinde çalışma hakkı ve hayat standardının yükselmesi gibi ekonomik getirilere öncelik vermektedir. Katılımcılar Türkiye'nin AB üyesi olması durumunda en çok çıkar sağlayacak kesim olarak sanayiciler-işadamları, gençler ve öğrencileri görmektedir. Dolayısıyla üyeliğin getireceği serbest dolaşım ve çalışma hakkından da en çok bu kesimin yararlanacağı düşünülmektedir. AB üyeliğini destekleyen ve desteklemeyen grubun ortak görüşü ise Türkiye'de çiftçiler ve azınlıkların üyelik gerçekleştirdiğinde en az faydayı sağlayacağı yönündedir.

Eskişehir'de Türkiye'nin AB üyeliğini destekleyenler, Türkiye'nin demokrasisinin gelişmemiş olmasını ve Türkiye'nin üyelik yolunda yükümlülüklerini yerine getirmemesini üyelik sürecinin önündeki en önemli engeller olarak görmektedir. Bir başka ifadeyle demokratikleşme ve AB müktesebatına uyum alanlarında adımların atılmasının üyelik sürecini hızlandıracağını düşünmektedirler. Diğer taraftan Eskişehir'de Türkiye'nin AB üyeliğe karşı olanlar ise Türkiye'nin ahlaki ve kültürel değerlerinin Avrupa'ya uygun olmamasını ve Türkiye'nin Müslüman bir ülke olmasını karşıtlıklarının temelini oturtmaktadır.

Eskişehir'in sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyesinin AB'ye bakışı olumlu etkilediği ve Eskişehir'in Türkiye genelinden farklılaştığı araştırmamız sonucunda tespit edilmiştir. Benzer araştırmaların sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında öne çıkan İstanbul, Ankara, İzmir, Kocaeli, Antalya ve Bursa gibi illerde de gerçekleştirilerek karşılaştırma yapılmasıyla alanyazına önemli katkılar sağlanacağı düşünülmektedir.

Elde edilen bu bulguların Türkiye-AB ilişkilerinde ivme kaybedildiği bir döneme ait olduğu göz ardı edilmemelidir. AB'nin, AB üyesi ülkelerin ve Avrupa Vatandaşlarının çoğunun Türkiye'nin üyeliğine karşı oldukları algısının yayıldığı bu dönemde, Türkiye kamuoyunda da buna karşılık tepkisel bir tutum gelişmektedir. Bu nedenle Eskişehir'e yönelik elde ettiğimiz bulgular kamuoyunun AB hakkında bilgi düzeyinin artmasının yanında, demokratik ve sosyo-ekonomik dönüşüm beklentilerinin karşılanması ile Türkiye'nin AB üyelik sürecine de daha fazla sahip çıkılacağı fikrini desteklemektedir.

Kaynakça

- AB-Türkiye Odalar Forumu, **Türkiye'de AB Üyeliği İçin Şirketlerin Hazırlıkları: Türkiye'de Özel Sektörün Görüşleri -2013**, EUROCHAMBERS-TOBB, 2013.
- Abusara Adel, Public Opinion in Turkey on EU Accession – an (Un)desirable Marriage?, **Different Dimensions of European Security**, (17), 2010, s.77-87.
- Akgün Mensur, et al., **Türkiye'de Dış Politika Algısı**, TESEV: Dış Politika Programı, 2011.
- Alkan Nail, **Türkiye'de Üniversite Öğrencilerinin AB Algısı**, Ankara: Konrad-Adenauer Stiftung, 2013.
- Anıkan Gizem, Attitudes Towards the EU in Turkey, **Perceptions** , XVII (3), 2012, s. 81-103.
- Atabek Necdet, **Türk Basınında Kamuoyu Araştırmaları**, İletişim, 2003, s. 1-28.
- ATAUM, “AB'nin Türkiye'nin Bürokratik Dönüşümüne Etkileri” 27 Ocak 2012, <<http://ataum.ankara.edu.tr/proje2012.pdf>>
- Çarkoğlu Ali ve Kentmen Çiğdem, Diagnosing Trends and Determinants in Public Support for Turkey's EU Membership, **South European Society And Politics** , Vol. 16, No. 3, 2011, s. 365-379.
- Çarkoğlu Ali, Who Wants Full Membership? Characteristics of Turkish Public Support for EU Membership, **Turkish Studies** , 4 (1), s. 171-194.

- EDAM, “EDAM Kamuoyu Anketleri” 12 Ocak 2013, <<http://edam.org.tr/document/EDAMAnketOcak2013.pdf>> (19 Eylül 2014).
- Elgün Özlem ve Tillman Erik, Exposure to European Union policies and support for membership in the candidate countries, **Political Research Quarterly**, 60 (3), 2007, s. 391-400.
- European Commission, “Standard Eurobarometer”, 19 Eylül 2014, http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb_arch_en.htm (25 Temmuz 2014).
- European Commission, **Eurobarometer 62**, Autumn 2004.
- German Marshall Fund, **Transatlantic Trends Country Profiles: Turkey 2014**, German Marshall Fund, 2014.
- Gül Erhan ve Çevik Bora, **2010 ve 2012 Verileriyle Türkiye’de İllerin Gelişmişlik Düzeyi Araştırması**, Türkiye İş Bankası, İktisadi Araştırmalar, 2014, s.6.
- Kadir Has Üniversitesi, **Türkiye Sosyal-Siyasal Eğilimler Araştırması 2012**, İstanbul: Kadir Has Üniversitesi, 2013.
- Kadir Has Üniversitesi, **Türkiye Sosyal-Siyasal Eğilimler Araştırması 2013**, İstanbul: Kadir Has Üniversitesi, 2014.
- Kalkınma Bakanlığı, **İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması**, Ankara: Kalkınma Bakanlığı, 2013, s.53.
- Kaya İlhan, Kılıç Taner ve Yıldırım Ahmet, Dicle Üniversitesi Öğrencilerinin Türkiye’nin AB Üyeliğine İlişkin Görüş ve Beklentileri, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, 7 (23), 2008, s.254-273.
- Kentmen Çiğdem, Determinants of Support for EU Membership in Turkey: Islamic Attachments, Utilitarian Considerations and National Identity, **European Union Politics**, 9 (4), 2008, s. 487-510.
- Müftüoğlu Özgür ve Çetin Rana, “Ücretli Çalışanların Türkiye’nin Avrupa Birliği Üyeliği Üzerine Düşünceleri” 20 Eylül 2005, <<http://www.sendika.org/2005/09/ucretli-calisanlarin-turkiyenin-avrupa-birligi-uyeligi-uzerine-dusunceleri-disk-gida-is>> (27 Mart 2013).
- Şenyuva Özgehan, Turkish public opinion and European Union membership: The state of the art in public opinion studies in Turkey, **Perceptions: Journal of International Affairs**, 11 (1), 2006, s.19-32.
- Şenyuva Özgehan, Türkiye Kamuoyu ve Avrupa Birliği 2001-2008: Beklentiler, İstekler ve Korkular, **Uluslararası İlişkiler**, 6 (22), 2009, s.97-123.
- The International Republican Institute, **Turkish Public Opinion Survey**, IRI, 2011.
- Tonus Özgür, **Eskişehir Kamuoyunda Avrupa Birliği Algısı**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 2015.

TÜİK, **Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları**, Ankara: TÜİK, 2013.

TÜİK, **Yaşam Memnuniyeti Araştırması 2013**, Ankara: TÜİK.

TÜİK, **Yaşam Memnuniyeti Araştırması 2014**, Ankara: TÜİK.

Yazgan Hatice ve Aktaş Altan, Türkiye- Avrupa Birliği İlişkilerinde Kamuoyu Faktörü: Çankırı İli Örneği, **Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi**, 2 (2), 2012, s.1-23.

Yıldırım Engin, Çalış Şuayyip ve Benli Abdurrahman, Turkish Labour Confederations and Turkey's Membership of the European Union, **Economic and Industrial Democracy** , 29 (3), 2008, s.362-387.